

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI KEELE (VÕÕRKEELENA) OSAKOND

Veronika Timofejeva
EESTI KEELE KOLLOKATSIOONID VENE ÕPILASTE
KASUTUSES
Magistritöö
Juhendaja Raili Pool

TARTU 2015

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Kollokatsioonide olemus.....	5
1.1. Kollokatsiooni definitsioonid.....	5
1.1.1. Ajalooline ülevaade.....	5
1.1.2. Kollokatsioonide defineerimine eesti keeleteaduses.....	7
1.2. Grammatilised ja leksikaalsed kollokatsioonid.....	8
1.3. Vabad ja piiratud kollokatsioonid.....	9
1.4. Kollokatsiooni mõiste käesolevas töös.....	10
2. Kollokatsioonide õpetamine ja omandamine.....	11
2.1. Keeltevaheline mõju.....	13
2.2. Õppijakeel e vahekeel.....	14
2.3. Kollokatsioonide valik ja õpetamisviisid.....	16
3. Eesti keele kollokatsioonid vene õpilaste kasutuses.....	17
3.1. Informantide kirjeldus.....	19
3.2. Testi koostamise printsiibid.....	22
3.3. Testi tulemuste analüüs.....	24
3.3.1. Collmatchi testi tulemused.....	24
3.3.1.1. Collmatchi testi tulemuste vahekokkuvõte.....	31
3.3.2. Collexi testi tulemused.....	32
3.3.2.1. Collexi testi tulemuste vahekokkuvõte.....	41
3.4. Uurimuse tulemused ja järeldused.....	42
Kokkuvõte.....	45
Kirjandus.....	47
Summary.....	50
Lisad	
Lisa 1. Küsimustik-test.....	53
Lisa 2. Collmatchi testi üldtulemused.....	55
Lisa 3. Collexi testi üldtulemused.....	56
Lisa 4. Individuaalsed testide tulemused	
Lisa 4.1 9. klass.....	57
Lisa 4.2 10. klass.....	58
Lisa 4.3 11. klass.....	59

Sissejuhatus

Tänapäeva kiiresti muutuv maailmas on inimesel vaja hakkama saada erinevate probleemidega, osata suhelda erinevate inimestega erinevates keeltes. Edukaks toimetulekuks peab inimene olema valmis suhtlema teises keeles nii, et toimuks suhtlejate vastastikune mõistmine. Keel on vahend oma tunnete ja seisukohtade väljendamiseks, siin mängivad olulist rolli keele tavapärased väljendid ja sõnaühendid. Just sõnade harjumuslikku koosinemist nimetatakse kollokatsioonideks.

Kollokatsioonide uurimisele pööratakse aina rohkem tähele. Alates 1957. aastast, kui inglise keeleteadlane John Firth mainis seda nähtust esimesena, hakati juba laiemalt uurima kollokatsiooni nähtust paljudes maades nagu Inglismaa, Iisrael, Iraan, Hiina, Venemaa jne. Arvutilingvistika hoogustas kollokatsiooni uurimist 2000. aastatel.

Eestis on samuti uuritud kollokatsiooni nähtust (Jaanits 2004; Muischnek 2006; Heinsoo 2010; Piits 2015), kuid keeleteadlaste poolt on pööratud sellele teenimatult vähe tähelepanu võrreldes idioomide ja metafooride uurimisega. Teise keele omandamisel on kollokatsioonidel väga oluline roll. Mida rohkem õppija teab sõna kollokatsionaalsetest suhetest, seda paremini mõistab ta sõna tähendust. Teise keele omandamisel ongi tähtis aru saada, et ei piisa ainult eraldi sõnade päheõppimisest, vaid peab pöörama tähelepanu sõnade omavahelistele seostele, harjumuslikule sõnade koosinemisele ehk kollokatsioonidele. Kollokatsionaalsete seoste mittetundmise järgi tuntakse kohe välismaalast ära.

Käesoleva töö eesmärkideks on võrrelda rahvusvahelises ja eesti keeleteaduses leiduvaid kollokatsioonide käsitusi ning selgitada välja, kuidas vene emakeelega eesti keele õppijad tunnevad eesti keele kollokatsioone. Kollokatsioonide tundmist uuritakse testide läbiviimise ja nende tulemuste analüüsimise kaudu. Töös on erilist tähelepanu pööratud kollokatsioonide õpetamise tähtsusele võõrkeele õppimisel, sest see on sõnavara omandamise tuum. Teise keele edukaks omandamiseks tuleks keeleõppijatele luua võimalikult mitmekesiseid ja huvitavaid võimalusi sõnavara paremaks omandamiseks. Sõna jääb paremini meelde, kui sellega seostub teisi sõnu ja olukordi, kus sõna võib esineda, sest igal iseseisval sõnal on oma kollokatiivne väli (Jaanits 2004: 32). Tänu koolireformidele on eesti keele õpe muutunud õpilasekeskseks ja on suunatud hea suhtlemisoskuse saavutamisele.

Töös kontrollitakse järgnevaid hüpoteese (põhjalikumalt on hüpoteese kirjeldatud peatükis 3):

- (1) gümnasiumiklasside tulemused on paremad kui 9. klassi omad;
- (2) tüdrukute tulemused on kõrgemad kui poistel;
- (3) pikaajalisem kokkupuude eesti keelekeskkonnaga mõjutab positiivselt kollokatsioonide tundmist.

Nende hüpoteeside kontrollimiseks antakse ülevaade kollokatsioonide omandamisega seotud probleemidest, analüüsitakse Collexi ja Collmatchi testide tulemusi, võrreldakse neid küsimustiku osaga.

Magistritöö koosneb kolmest osast, kokkuvõttest ja lisadest. Esimeses osas tutvustatakse kollokatsiooni mõistet ja definitsioone maailmas ja eesti keeleteaduses, antakse väike ülevaade kollokatsioonide uurimise ajaloost. Eraldi on vaadeldud kollokatsioonide liigitamise võimalusi – grammatilised ja leksikaalsed, vabad ja piiratud. Oma magistritöös käsitlen mõistet *kollokatsioon* kui mittejuhuslikku leksikaalsete ühikute koosinemist teatud tekstides, uurin üksikasjalikumalt leksikaalseid piiratud kollokatsioone. Pean samuti silmas, et kollokatsiooni igal sõnal on iseseisev tähendus (nt *pikk inimene*, *naist võtma*, *kokkuleppele jõudma*).

Töö teises osas käsitletakse kollokatsioonide õpetamise ja omandamisega seotud probleeme nagu keeltevaheline mõju, õppijakeel, õpetamisviisid.

Kolmandas peatükis uuritakse Tartu vene emakeelega õpilaste kollokatsioonide tundmist. Selleks on läbi viidud test-küsimustik, mis koosneb kolmest osast: küsimustik ja kaks testi (Collex ja Collmatch). Küsimustiku osa eesmärgiks on välja selgitada, kas ja kuidas erinevad keelekeskkonnad (kool, trennid, ringid jne) mõjutavad õpilaste eesti keele kollokatsioonide tundmist. Collmatchi testi abil selgitatakse välja, kas õppija oskab eeldada erinevate sõnade koosinemise võimalust, kas antud sõnaühend on õppija arvates eesti keele jaoks loomulik. Collexi testi abil uuritakse õppija teadmisi tõeliste kollokatsioonide kohta. Kolmanda peatüki lõpus on esitatud test-küsimustiku tulemuste analüüs ja järeldused.

1. Kollokatsioonid

1.1. Kollokatsiooni definitsioonid

1.1.1. Ajalooline ülevaade

Kollokatsiooni kindlas definitsioonis ei ole teadlased veel siamaani täiesti üksmeelel. Leedu keeleteadlaste Lina Danilevičienė ja Roma Vaznonienė (2012) poolt on läbi viidud teadusuuring „Different approaches to the concept of collocation in English: why learn collocations?“, kus nad analüüsisid ingliskeelseid teadusartikleid kollokatsiooni defineerimisest ja uurisid kollokatsioonide õppimise vajalikkust. Selles peatükis toetutakse nende uuringule, kus on esile tõstetud kolm lähenemist: süntagmaatiline, semantiline ja struktuurne.

Süntagmaatiline lähenemine. Inglise keeleteadlane John Firth andis esimesena 1957. aastal definitsiooni mõistele „kollokatsioon“, mida ta kirjeldab kui *tavalist või harjumuslikku teatud sõnade koosinemist*, samuti rõhutab ta süntagmaatilist aspekti (Firth 1957, viidatud Danilevičienė, Vaznonienė 2012 kaudu). Firth juhtis tähelepanu tõsiasjale, et sõnad ei kombineeru juhuslikult ning ainult süntaktilisi reegleid järgides fraasidesse ja lausetesse, vaid et sõnade vahel valitsevad veel erilised seosed ja see sõnade koosinemisviis annab nende kohta olulist informatsiooni (Firth 1957, viidatud Piits 2015 kaudu). Michael Alexander Kirkwood Halliday uuenduseks 1966. aastal oli eraldi käsitleda sõnavara ja grammatikat, samas rõhutab ta kollokatsioonide otsustavat rolli sõnavara õppimises (Halliday 1966, viidatud Danilevičienė, Vaznonienė 2012 kaudu). John McHardy Sinclair (1996) tunnistab alguses ainult leksikaalset sõnade koosinemist, tema ideeks on kollokatsioonide analüüs sõnavara tasandil (Sinclair 1996, viidatud Danilevičienė, Vaznonienė 2012 kaudu). Hilisemates teadusuuringutes rõhutab Sinclair juba kollokatsioonide semantilist tegurit.

Semantiline lähenemine. Peamiseks eesmärgiks on teada saada, miks sõnad saavad kollokeeruda koos teatud teiste sõnadega. Leksikaalne semantika on lahutamatu osa grammatikast. J. Sinclair (1996) tõdeb, et üksikul sõnal on üks tähendus, aga koosinenud sõnadel on hoopis teine tähendus (Sinclair 1996, viidatud Danilevičienė, Vaznonienė 2012 kaudu).

Struktuurne lähenemine. Põhiprintsiibiks on, et iga kollokatsiooni uuring peab sisaldama grammatikat. Ei saa lahutada sõnavara ja grammatikat, sellest tulenevalt on kaks kategooriat:

grammatilised kollokatsioonid, kus on tegu iseseisva sõna koosesinemisega koos funktsioonisõnaga (pre- ja postpositsioonid, artiklid) ning *leksikaalsed kollokatsioonid*, mis ei sisalda grammatilisi elemente, kuid koosnevad nimi-, omadus-, tegu- ja määrsõnadest. Grammatilisi kollokatsioone käsitletakse eesti keeleteaduses reksiooniküsimusena (*suhtuma asjasse, uhke lapse üle, alates aprillist*). Ronald Carter (1998) kirjeldab kollokatsiooni sõnarühmana, kus grammatilisi kollokatsioone on vähem, enamik kollokatsioonidest on siiski leksikaalsed. Sõnade arvu, mis saab kollokeeruda X sõnaga, nimetab ta X-klastriks (Carter 1998, viidatud Danilevičienė, Vazonienė 2012 kaudu).

Vene keeleteaduses defineeritakse mõistet kollokatsioon kui kahe või enama leksikaalse ühiku mittejuhuslikku koosesinemist, mis on iseloomulik nii üldiselt keele jaoks (ükskõik mis tekstitüübi jaoks) kui ka teatud tekstitüübi jaoks (Jagunova, Pivovarova 2011: 6). Teine vene keeleteadur Maria Hohlova (2011) rõhutab, et suhtlemise käigus kasutab inimene mitte eraldi sõnu, vaid korduvaid, reprodutseerivaid konstruktsioone ehk kollokatsioone, mis on iga keele tähtsaks ehitusmaterjaliks (Hohlova 2011: 8). Nende uurijate arvates on kollokatsioonide tähtsateks teguriteks kontekst ja koosesinemise sagedus (Jagunova, Pivovarova 2011; Hohlova 2011).

Eesti keeleteaduses toetutakse struktuursele lähenemisele. Sellest tuleb täpsemalt juttu järgmises peatükis.

1.1.2. Kollokatsioonide defineerimine eesti keeleteaduses

Eesti keeleteaduses defineerib näiteks Renate Pajusalu (2007: 158) kollokatsiooni nagu sõnade harjumuslikku koosesinemist. „Eesti keele käsiraamatus“ (EKK 2009: 661) kirjeldatakse kollokatsiooni kui sõna tähendusest sõltuvat kalduvust esineda koos kindlate teiste sõnadega. Kadri Jaanits (2004: 6–7) nimetab kollokatsiooni mingiks sõnade rühmaks, kus on igapäevases kasutuses välja kujunenud sõnade loomulik järjestus. Kadri Muischnek (2006: 17) arvutilingvistina aga käsitleb kollokatsiooni statistilises mõttes kui sõnade või sõnavormide esinemist üksteise naabruses sagedamini, kui võiks eeldada nende endi sageduste põhjal, oletades, et sõnad üldiselt esinevad tekstis juhuslikult. Tema arvates on enamus püsiühendeid statistilises mõttes kollokatsioonid. Heinike Heinsoo (2010: 124) järgi mõeldakse kollokatsioonide all sõna tähendusest lähtuvaid tendentse esineda koos teatud sõnadega. Liisi Piits (2015: 12) kasutab terminit kollokatsioon laiemas tähenduses, tähistamaks sõnade leksikaalset koosesinemist neo-firthlikus mõttes (leksikaalne suhe kahe sõna vahel, mis esinevad sageli koos).

Probleem on selles, et teatud sõnade koosesinemine on siiski ebamäärane definitsioon, sest paljud teised terminid on sama definitsiooniga, näiteks idioom, fraseologism, metafoor jne. Siin vajame täpsustamist. Eelnevatest definitsioonidest tuleb välja, et idioom on kollokatsioonile kõige lähedasem sõnaühend. K. Muischnek (2006: 26–27) eristab idioomi ja kollokatsiooni, jagades idioomi läbipaistvaks ja läbipaistmatuks ning kollokatsiooni omakorda poolidioomiks ja tugiverbiühendiks. R. Pajusalu (2007: 165) kinnitab raskusi kollokatsiooni defineerimisega, tuues põhjenduseks, et on väga raske teha eristusi püsiühendite endi hulgas, sest tihti on keeruline ütelda, kas tähendus koosneb komponentide tähenduste summast ehk on läbipaistev või mitte.

Seega ei erine eesti keeleteaduses leiduvad kollokatsioonide käsitlused rahvusvahelistest, näiteks B. Laufer ja T. Waldman (2011: 649) jagavad oma artiklis sõnaühendeid kahte rühma: semantiliselt läbipaistvaks kollokatsiooniks ja läbipaistmatuks idioomiks, kuid nende arvates moodustavad mõlemad teatud leksikaalse terviku.

1.2 Grammatilised ja leksikaalsed kollokatsioonid

L. Danilevičienė ja R. Vaznonienė (2012: 23) arvates ei tohiks lahutada sõnavara ja grammatikat. Sama seisukoht on ka K. Jaanitsal (2004: 10), kes samuti jagab kollokatsioone kaheks rühmaks: grammatilisteks ja leksikaalseteks. Grammatiline kollokatsioon on seega kombinatsioon, mis koosneb iseseisvast sõnast ja sellega liituvast grammatilisest konstruktsioonist nagu näiteks pre- ja postpositsioonid, näiteks *believe in* (ee *uskuma millesse*) või *move to* (ee *liikuma kuhugi*). K. Jaanitsa sõnul (2004: 10) ei sobi selline mudel eesti keele jaoks, sest prepositsioonid ei ole grammatika ja tähenduse väljendamisel nii olulisel kohal nagu inglise keeles (*believe in, move to*) ning verbi ja käändelõpu suhet käsitletakse reksiooniküsimusena. Siin võib järgmiseid näiteid tuua *suhtuma asjasse, uhke lapse üle, alates aprillist*.

Leksikaalseks kollokatsiooniks nimetab Jaanits (2004: 11–12) enamikus kahesõnalist ühendit, millest üks sõna on kollokeeruja, teine aga põhisõna. Autor väidab, et noomenit peab kollokatsiooni tuumaks ehk põhisõnaks pidama seetõttu, et tavaliselt alustatakse kollokatsiooni moodustamist just noomenist. On midagi (nt kartul) ja tahetakse seda, kuidas väljendada seda, missugune see on (nt värske), mida teeb (nt kasvab) ja mida sellega tehakse (nt võetakse): *värske kartul; kartul kasvab; kartulit võtma* (Jaanits 2004). Kuid „Eesti keele käsiraamatus“ (EKK 2009: 661) väidetakse, et just öeldiseks olev verb saab enda juurde valida aluse, sihitise, määruse. Nt *määgib* puhul saab aluseks olla *lammas*, mitte *kala* või *pliiats*, määruseks võiks olla *karjamaal, laudas, aedikus*, mitte aga *põhjapoolusel* või *vanglas*. R. Pajusalu nimetab oma raamatus „Sõna ja tähendus“ (Pajusalu 2009: 159) sõnaga kollokatsioonisuhtes olevat teist sõna kollokaadiks, kusjuures kollokaadid on jaotatud asukoha järgi vasakpoolseteks (st enne vaadeldavat sõna) ja parempoolseteks (st pärast vaadeldavat sõna). Niisiis saab järeldada, et põhisõnaks võib olla nii noomen kui ka verb, samas põhisõna võib esineda nii kollokaadi ees kui ka taga.

Liisi Piits väidab oma doktoritöös „Sagedamate inimest tähistavate sõnade kollokatsioonid eesti keeles“, et tänapäeval ei ole grammatiliste ja leksikaalsete kollokatsioonide eristamist peetud enam nii oluliseks (Piits 2015: 15). Ta seletab seda järgnevalt, et leksikaalsete kollokatsioonide esinemist mõjutab grammatika: mingid sõnad esinevad teiste sõnade naabruses seetõttu, et süntaksireeglid lubavad neil selles kontekstis esineda (samas).

Leksikaalseid kollokatsioone jagatakse ka vabadeks ja piiratudteks (Jaanits 2004; Siyanova, Schmitt 2008).

1.3 Vabad ja piiratud kollokatsioonid

Vastavalt A. P. Cowie ja P. Howarthi mudelile (1996: 83) on neli sõnaühendite liiki:

- **Vabad kombinatsioonid** (ingl *free combinations*): võimalik sõnasõnaline tõlge (ingl *open a window* – ee *akent avama*).
- **Piiratud kollokatsioonid** (ingl *restricted collocations*): tavaliselt on üks komponent, mida kasutatakse spetsialiseeritud kontekstis (ingl *meet the demand* – ee *nõudmistele vastama*).
- **Kujundlik idioom** (ingl *figurative idioms*): metafoorne tähendus, mis annab võimaluse tõlgendada sõna otseselt (ingl *call the shots* – ee *olulist otsust langetama/tegema; vastutama*).
- **Puhas idioom** (ingl *pure idioms*): on selline üksus, mille tähendus on täiesti ettearvamatu (ingl *spill the beans* – ee *saladust välja lobisema*).

Käesolevas magistritöös pakuvad huvi just vabad ja piiratud kollokatsioonid. Vabade kollokatsioonide osade asendamisel ei tekki semantilist vastuolu. Näiteks *süüa* võib liha, kartulit, šokolaadi või midagi muud, st verbile *sööma* võib liita piiramatul hulgal atribuute ja verbi *sööma* võib asendada tema sünonüümidega, ilma et väljendi põhitähendus muutuks (Jaanits 2004: 12). Vaba kollokatsiooni saab eristada vabast sõnaühendist esinemissageduse järgi keeles (Muischnek 2006: 17). K. Jaanits (2004: 12–13) rõhutab, et enamikul iseseisvatel sõnadest on selline lai ja määramatu hulk sõnu, millel on eeldus esineda kõnealuse sõna läheduses. Seda sõnade hulka võib nimetada ka sõna kollokatsiooniväljaks (samast). Ronald Carter nimetab seda X-klastriks (Carter 1998, viidatud Danilevičienė, Vaznonienė kaudu).

Piiratud kollokatsioonid (nt *päike tõuseb, kartuleid võtma, must kohv*) on sellised kollokatsioonid, mille koostis on määratud nende osade asendatavuse kaudu (Jaanits 2004: 34). Neid kollokatsioone tajutakse tervikuna ning nende osi ei või asendada teiste sõnadega, ilma et kollokatsiooni tähendus või stiilivarjund muutuksid. Piiratud kollokatsioonis kasutatakse sageli ka ühte kollokeerujat piltlikus (nt *kell käib*) või spetsiifilises (nt *piim on tilgastanud*) tähenduses (samast).

K. Muischneki (2006: 17) arvates saab piiratud kollokatsioonidest eraldada ühendid, mille verb on kitsalt spetsialiseerunud (nt *kehita õlgu, kissita silmi*). Sellised ühendid, mille nominaalne komponent esineb ainult kindla püsiühendi koosseisus (*pista plehku*), on Muischnek (2006) liigitanud idiomaatiliste ühendite hulka.

1.4 Kollokatsiooni mõiste käesolevas töös

Selles magistritöös toetun struktuursele lähenemisele, pidades kollokatsiooniks mittejuhuslikku leksikaalsete ühikute koosesinemist teatud tekstides, samas uurin üksikasjalikumalt leksikaalseid piiratud kollokatsioone. Töös vaadeldakse peamiselt kaheosalisi kollokatsioone ja uuritakse, kuidas neid tajuvad vene emakeelega eesti keele õppijad. Pean samuti silmas, et kollokatsiooni igal sõnal on iseseisev tähendus (nt *pikk inimene*, *naist võtma*, *kokkuleppele jõudma*). Õppijad ei produtseeri ise kollokatsioone eesti keeles, vaid valivad testis olevatest sõnaühenditest, eeldades nende olemasolu eesti keeles (Collmatch test) või otsustades nende õigsust (Collex test).

2. Kollokatsioonide õpetamine ja omandamine

Kollokatsioonide tundmine on oluline mitte ainult keele täpsuse, vaid ka keele valdamise jaoks. Grammatika pakub õppijatele ainult üldisemaid keelereegleid, erinevate sõnade päheõppimine ei anna head tulemust. Ei piisa lihtsalt üksikute sõnade kõnes kasutamisest, sest õppija peab teadma, millises kontekstis sõna võib üldse esineda.

Kollokatsioonide tundmine on tähtis keele kasutamise pädevus: grammatiliselt õige lause tundub ebaõigena, kui kollokatsioonide eelistused on rikutud (Danilevičienė, Vazonienė 2012: 25). Anna Siyanova ja Norbert Schmitt (2008) järeldavad ka, et kollokatsioonide õpetamine on üks keerulisemaid probleeme keeleõppes. Samal seisukohal on ka Zahra Goudarzi ja M. Raouf Moini, rõhutades, et kui keegi tahab parandada oma teise keele oskust, peaks kõigepealt parandama oma kollokatsioonide pädevust (Goudarzi, Raouf Moini 2012: 248). Viimased toetusid oma artiklis keeleõppurite kollokatsioonide tundmisest ka paljudele teistele uuringutele, kus uuriti hollandi, jaapani, taivani ja inglise emakeelega üliõpilasi. Nad ise on läbi viinud Iraani üliõpilastega uuringu, mille käigus oli välja selgitatud üliõpilaste puudulikud kollokatsioonide teadmised isegi edasijõudnute tasandil (Goudarzi, Raouf Moini 2012: 251). Seetõttu tundub, et kollokatsioonid on võõrkeeleõppijate jaoks tõsine probleem ja seda probleemi tuleb lahendada.

A. Siyanova ja N. Schmitt (2008) soovivad õpetada otseselt mitte tervet hulka kollokatsioone, vaid leida võimalusi, et õppijad saaksid ise reprodutseerida asjakohast ja idiomaatilist keelt. Kõik õppijad ei ole piisavalt küpsed analüüsima seda, mida nad kuulevad või loevad või mida nad tegelikult reprodutseerivad, kuid pole kahtlust, et mida sagedamini nad sõnade koosesinemist kuulevad, seda rohkem ja tõenäolisemalt nad need sõnad omandavad ja seejärel neid produktiivselt kasutavad (Siyanova, Schmitt 2008: 454).

Kuigi teise keele õppijad on võimelised moodustama suurt hulka asjakohaseid kollokatsioone, ei ühti need emakeelekõnelejate omadega isegi edasijõudnutel (Siyanova, Schmitt 2008: 430). Teise keele õppijad toetuvad enamasti loovusele sünonüümide valimisel, näiteks *tugev* ja *kange*. Õppijad eeldavad nende sõnade võrdset staatust sõnaühendis *kange kohv* ja võivad moodustada eesti keelele ebatüüpilist sõnaühendit nagu *tugev kohv*. See tähendab, et õppijad omandavad sõnad sageli eraldi, võtmata arvesse nende vahetut ümbrust ning väljendit moodustades võivad kombineerida neid sõnu, mis ei kuulu tavaliselt kokku (Siyanova, Schmitt 2008: 430–431).

Paljud teise keele õppijad moodustavad niisuguseid grammatilisi lauseid, mida emakeelekõneleja ei kasuta. Emakeelekõnelejad kasutavad tavapärasel tähenduses fraseoloogia väljendeid, samas õppijad väljendavad end sõnaühendite abil sageli ebatavalises tähenduses. Neid ootamatuid kombinatsioone tajutakse nagu veidraid ja võõraid sõnaühendeid, mis teeb õppijast ebatõhusa suhtleja, takistades nende vastuvõtmist kõnelejaskonda (Siyanova, Schmitt 2008: 431).

On ilmne, et õppuritel on tarvis kollokatsioonide tundmist keele produtseerimisel ja mõistmisel, kuid nende kollokatsioonide oskus on piiratud ja nad seisavad kollokatsioonide kasutamisel silmitsi probleemidega. Tõhusaks kollokatsioonidega toimetulekuks on õppijatel vaja nendele keskenduda ja neid harjutada. Kollokatsioonidele ei pöörata klassiruumides piisavalt tähelepanu, õppijad keskenduvad üksnes grammatikaharjutustele või üksikute sõnade kordumisele. Järelikult õpilased lahkuvad koolist või ülikoolist väga madala suhtlemisoskusega ega väljenda ennast tõhusalt kollokatsioonide abil (Goudarzi, Raouf Moini 2012: 251).

B. Laufer ja T. Waldman (2011) on uurinud heebrea emakeelega õppijate kollokatsioonide kasutamist kirjalikus inglise keeles. Nende arvates ei kirjuta õpilased tihti oma häid ideid ja mõtteid nii, nagu nad tahaksid, mitte ainult grammatika, vaid hoopis kollokatsioonide ebapiisava tundmise tõttu (Laufer, Waldman 2011: 649).

Eelnevast lähtudes võib järeldada, et sõnavara omandamine peaks sisaldama nii suulist kui kirjalikku tegevust. Sama seisukohta rõhutab ka K. Jaanits ja tõdeb, et tuleks tähelepanu pöörata nii sõna vormile, tähendusele ja seostele teiste sõnadega kui ka kontekstile, eraldi tähelepanu tuleks pöörata idiomaatilistele väljenditele ning sõnaloomele. Uusi sõnu peaks pidevalt seostama juba omandatud sõnavaraga ning eelkõige peaks kogu protsess nõudma õppijalt võimalikult palju aktiivset tegevust. (Jaanits 2004: 31)

Tänapäeval on juba selge, et ainult sõnade päheõppimine kui õppija isiklik tegevus on vananenud, sest keel on suhtlusvahend ja jääb kõige paremini külge aktiivse kasutamise kaudu. Keeleõpe peab rakendama süstemaatilist sõnavaraõpetust, kuna kollokatsioonide tundmine annab koguni suuremat täpsust keelekasutuses kui grammatikareeglite tundmine. K. Jaanits rõhutab, et sõnavara õppimisele pööratakse rohkem tähelepanu ka koolitunnis ning et ka õpetaja võtaks endale selles osas suurema vastutuse (Jaanits 2004: 31). Riiklik õppekava soovib samuti luua õppijatele võimalikult mitmekesiseid ja huvitavaid võimalusi teise keele paremaks omandamiseks, sest nüüdisaegne keeleõpe on allutatud kommunikatiivsetele vajadustele, lähtutakse õppijast ja tema suhtluseesmärkidest. Õpipädevust kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades. Olulisel kohal on eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine. Suhtluspädevus on võõrkeeleõppe keskne pädevus (RÕK 2011, lisa 2).

K. Jaanits rõhutab, et sõnad talletuvad mällu mitte üksnes tähenduse ja vormi põhjal, vaid ka kontekstist lähtuvalt (Jaanits 2004: 31).

2.1 Keeltevaheline mõju

B. Laufer ja T. Waldman (2011) märkasid, et kollokatsioonide kasutamisel on umbes 50% vigadest tingitud emakeele mõjust, sest erinevate emakeeltega õppijad tõlkisid kollokatsioone vastavalt oma emakeelele. Kusjuures, mida sarnasemad on emakeel ja teine keel (võrdle rootsi-inglise või hiina-inglise), seda rohkem riske on kollokatsioonide loomisel ja seetõttu tehakse rohkem vigu (Laufer, Waldman 2011: 654). Samal seisukohal on K. Jaanits, võrreldes eesti ja soome keelt. Eesti ja soome sõnad on nii kõlalt kui kirja pildilt sageli sarnased, seetõttu kiputakse puuduliku keeleoskuse korvamiseks sageli kasutama emakeelseid sõnu (Jaanits 2004: 36). Samuti hoiatab ta otsetõlke eest, mis toob pigem kahju kui kasu (samas).

Eesti keeleteaduses rõhutatakse just keeltevahelisel sarnasusel põhinevat analoogiat keeleomandamisel (Eslon jt 2010: 27). Pille Eslon jt (2010: 27) tõdevad, et „... pole ei teise keele õpetamisel ega ka selle omandamise protsessi uurimisel mõttekas lähtuda emakeele ja õpitava keele erinevustest (kontrastiivne keelekäsitlus, interferentsiteooria), vaid nende sarnasusest“. Inimese keelevõime, suutlikkus aru saada, mõtestada ja teadmisi talletada tugineb assotsiatsioonidele ning analoogiapõhistele üldistustele ning on vahetult seotud nende protsesside aluseks oleva teadmuse universaalse iseorganiseerumisvõimega (Eslon jt 2010: 27).

P. Eslon jt (2010) rõhutavad, et ei tohi tähelepanuta jätta nii keeleomast kui ka üldinimlikku kujundisüsteemi ja selle tekkemehhanisme. Teise keele omandamisel peab rakendama emakeelest tulenevat keelelist teadmust, mis aitaks õpitavat seletada, kujundada sarnasusel ja analoogial põhinevaid seoseid, sellele tuginedes väljendeid meelde jätta ja õpitava keele kujundisüsteemi enda jaoks uuesti üles ehitada. Kui osutada õppija jaoks tundmatu idiomaatilise üksuse aluseks olevatele, kuid emakeelest tuttavatele kujunditele, aitaks see võõra väljendi tähendust paremini mõista ja meelde jätta (Eslon jt 2010: 29).

Sama seisukohta kinnitab ka Z. Goudarzi ja M. Raouf Moini uuring „The Effect of Input Enhancement of Collocations in Reading on Collocation Learning and Retention of EFL Learners“, mille tulemused näitasid, et sõna esinemissagedusel kirjalikus tekstis on olnud positiivne mõju sõnavara õppimisele. Nad uurisid pärsia emakeelega üliõpilasi, kes õppisid

vähemalt 6 aastat inglise keelt. Üliõpilastele oli pakutud 3 teksti: mitte-markeeritud (tavaline), markeritud (kollokatsioonid on rasvases kirjas) ja emakeelse tõlkega (marginaalse seletusega). Üliõpilastel oli võimalus kasutada kakskeelset sõnaraamatut. Selle uurimuse käigus leiti, et marginaalne seletus (ekvivalentne tõlge) oli efektiivsem kui kakskeelse sõnastiku kasutamine või ainult teksti lugemine (Goudarzi, Raouf Moini 2012: 249). B. Laufer ja T. Waldman jõudsid oma uurimuses samuti järeldusele, et õppijate vigade arv kollokatsioonide kasutamisel ei sõltu sellest, kas nad kasutasid sõnaraamatut või mitte. See tähendab, et sõnaraamatud kas ei anna vajalikku teavet kollokatsioonide kasutamisest või õppijad ise ei taotle seda, sest nad ei suuda mõista sõnastiku vajalikkust (Laufer, Waldman 2011: 653). Alati peab lootma, et täiendavad harjutused ja koolitused parandavad kollokatsioonide kasutamist õpitavas keeles, kuid mõned vead, eriti vahekeeles, siiski kivistuvad.

2.2 Õppijakeel ehk vahekeel

Raili Pool oma doktoritöös „Eesti keele teise keelena omandamise seaduspärasusi täis- ja osasihitise näitel“ nimetab Larry Selinkerit (1972), kes võttis kasutusele termini *vahekeel*, mille all mõistetakse keeleõppija versiooni sihtkeelest, mis on vähemalt osaliselt erinev nii õppija emakeelest kui õpitavast keelest ning milles on oma süsteem ja sisemised reeglid (Pool 2007: 13). P. Eslon ja H. Metslang (2007) toovad vahekeelt esile kui sihtkeele varianti, mille kõrvalekaldumist normist mõjutavad vähemalt viis psühholingvistilist protsessi:

- 1) ülekanne K1 või K2, K3 jne põhjal;
- 2) ülekanne, mille õppija teeb õpetamise alusel;
- 3) õpistrateegiatest tulenev vigane keelekasutus;
- 4) suhtlusstrateegiatest lähtuv kõrvalekalle normist;
- 5) üldistamine ning reegli kasutamine selleks sobimatus kontekstis.

Seega on vahekeel dünaamiline, mil puudub stabiilsus, tema areng on järk-järguline lähenemine sihtkeele normipärasele kasutamisele (Eslon, Metslang 2007: 100). Teiste sõnadega, õppijad kasutavad keele „lihtsustamise strateegiat“, mis tähendab sünonüümide leidmist,

parafraseerimist, vältimist ja vahetust, sõnasõnalist tõlget oma emakeelest (Siyanova, Schmitt 2008: 433).

Võib ka kujuneda olukord, kus vahekeel edasi ei arene. Ilmnevad fossiliseerumise ehk vea kinnistumise ning tagasimineku nähud: teatud suhtlussituatsioonides pöördub õppija vahekeele eelnevate etappide juurde ning hakkab tegema vigu, mida ta varem ei teinud (Tönshoff 1995, viidatud Eslon, Metslang 2007 kaudu).

Paljud läbipaistvad kollokatsioonid on selge tähendusega, mille tõttu tunduvad kergesti arusaadavad. B. Laufer ja T. Waldman (2011) jõudsid järeldusele, et enamik korduvaid vigu kollokatsioonide kasutamisel on tingitud vahekeelest. Õppijate korduvate vigade protsent näitab, et üle ühe kolmandiku kõigist õppija vigadest jäid edasijõudnute tasemel püsima. Edasijõudnute vead tekkisid palju varem, seepärast peab kohe algusest peale pöörama kollokatsioonide õpetamisele piisavalt tähelepanu (Laufer, Waldman 2011: 668).

A. Siyanova ja N. Schmitti (2008) uurimus näitas, et pikaajalisem kokkupuude teise keele keskkonnaga põhjustab parema kollokatsioonide tunnetamise ja pädevuse. Tundub, et mida suurem on kokkupuude õpitava keelekeskkonnaga, seda paremad on idiomatilised keelepädevused (Siyanova, Schmitt 2008: 448). Tuginedes antud uurimuse tulemustele on tehtud autorite poolt järeldusi, et inglise keele õppijad, kes on kokku puutunud inglise keele keskkonnaga, suudavad paremini eristada tüüpilisi kollokatsioone ebatüüpilistest, kuigi võib võtta 12 kuud või rohkem aega, et saada veidi tundlikumaks kollokatsioonide nüansside suhtes (samas).

P. Eslon ja H. Metslang (2007) rõhutavad korrelatsioonigrammatika tähtsust, mis vastupidiselt kontrastiivgrammatikale ei tugine keelekontrastidele, vaid püüab näha tüpoloogiliselt erinevate keelte vahel üks-üheseid vastavusi ning samalaadsust, mille tulemusena rakendub lähtekeele analoogiapõhine positiivse ülekande mehhanism (Eslon, Metslang 2007: 113).

2.3 Kollokatsioonide valik ja õpetamisviisid

Kuna kollokatsioonide hulk on liiga suur, tekib küsimus, kuidas siis valida, mis kollokatsioone võiks hakata õpetama. K. Jaanitsa (2004) arvates tuleks rohkem tähelepanu pöörata juhtumitele, kus sõnade koosesinemine on piiratud ehk piiratud kollokatsioonidele. Valik sõltub siiski eelkõige õppijate vajadustest ja keeleoskuse tasemest ning õppesituatsioonist (ajalised piirangud jne). K. Jaanits rõhutab, et algajate puhul tuleks tähelepanu pöörata nii sarnase kui erineva sõnavalikuga kollokatsioonidele, kasutades sõna erinevaid kollokeerujaid tema tähenduse seletamisel (Jaanits 2004: 34). Edasijõudnud õppijate puhul tuleb Jaanitsa arvates rohkem tähelepanu pöörata erineva sõnavalikuga ja piiratud kollokatsioonidele. Ning kuna nii riiklik õppekava kui ka enamus õpikuid on üles ehitatud teemade kaupa, soovitas K. Jaanits (2004) lähtuda teemadest ka kollokatsioonide õpetamisel.

L. Danilevičienė ja R. Vazonienė soovivad õpetajatel valida kollokatsioonide õpetamiseks järgmisi meetodeid, mis tõstavad õpilaste õpimotivatsiooni ja võimaldavad süstemaatilist sõnavara omandamist (Danilevičienė, Vazonienė 2012: 25):

- koostada kollokatsioone sisaldavaid sõnastikke;
- mugandada õppijate jaoks raamatuid, mis sisaldavad kollokatsioone;
- harjutada kollokatsioonide jälgimist ja äratundmist lugemistekstides, julgustades õpilasi endid koguma kollokatsioone ennast huvitavatel teemadel;
- kasutada kollokatsioone igas essees või kirjandis, sest see parandab kirjastiili ja muudab selle väljendusrikkamaks.

3 Eesti kollokatsioonid vene õpilaste kasutuses

Carl James'i järgi on sõnavaravead kõige sagedamini esinev vigade liik paljudel teise keele õppijatel ning emakeelekõnelejad peavad leksikaalseid vigu õppija vahekeeles tõsisemaks ja ärritavamaks kui teisi veatüüpe (James 1998: 143).

Võõrkeele õppimise ja õpetamise puhul on tähtis see asjaolu, et kõige paremini jäävad meelde inimest ümbritsevaid esemeid, olendeid ja nähtusi ning konkreetseid tegevusi tähistavad sõnad, kõik see, mis on inimese jaoks oluline, talle lähedane (Saarso 2000: 22). Kuid inimesed on erinevad, seega olulised asjad on iga inimese jaoks erinevad.

Selles peatükis käsitlen eesti keele õppijate kollokatsioonide tundmist. Selleks on autori poolt koostatud test-küsimustik, mis koosneb kolmest osast: küsimustik ja kaks testi (Collmatch ja Collex). Need testid on välja töötatud Henrik Gyllstadi poolt, nende testide olemust on ta detailselt kirjeldanud oma töös „Words that go together well: developing test formats for measuring learner knowledge of English collocations” (Gyllstad 2005: 12–17). Neid teste on edaspidi võetud kasutusele erinevate keeleuurijate poolt (Laufer, Waldman 2011: 650). Esimene test (COLLMATCH) on tabeli ehk ruudustiku kujul, kus on kolm verbi ja kuus noomenit. Testisooritaja otsustab, milliseid nimisõnu võib kombineerida milliste tegusõnadega. Teises testis (Collex) on laused, kus kahest variandist peab informant valima, mis leksikaalne kombinatsioon on õige ja mis on vale – üks on tõeline eesti kollokatsioon ja teine on pseudokollokatsioon. Mõnedes lausetes on arvesse võetud emakeele mõju võimalust. Pseudokollokatsiooniks oli valitud vene keeles kasutatav kollokatsioon, nt *esitama avalduse* ja *andma avalduse*.

Otsustasin lisada testidele ka väikest küsimustikku kontrollimaks eesti keelekeskkonna mõju eesti kollokatsioonide pädevusele. Küsimustiku osa eesmärgiks on välja selgitada, kas ja kuidas erinevad keelekeskkonnad (kool, trennid, ringid jne) mõjutavad õpilaste eesti keele kollokatsioonide tundmist. Collmatchi test uurib, kas õppija oskab eeldada erinevate sõnade koosinemise võimalust, kas on antud sõnaühend õppija arvates loomulik eesti keele jaoks. Collexi test võimaldab kontrollida õppija teadmisi tõeliste kollokatsioonide kohta. Mõlemad testid on saavutustestid, sest need kontrollivad, kui hästi testisooritajad on kooliprogrammis

nõutu omandanud (Hausenberg jt 2003: 19–20). Antud juhul Collexi ja Collmatchi testid kontrollivad testitavate kollokatsioonide pädevust.

Hüpoteesid:

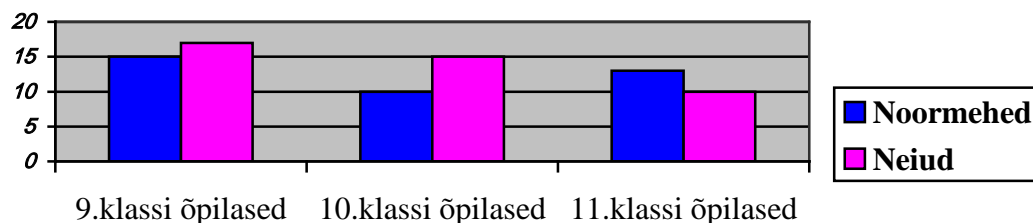
- (1) gümnasiumiklasside tulemused on paremad kui 9. klassi omad;
- (2) tüdrukute tulemused on kõrgemad kui poistel;
- (3) pikaajalisem kokkupuude eesti keelekeskkonnaga mõjutab positiivselt kollokatsioonide tundmist.

Et antud töö oleks objektiivsem, kasutasin sõnade valimisel testi jaoks „Eesti kirjakeele sagedussõnastikku“ (Kaalep, Muischnek 2002). Kuna vastajad on vene emakeelega põhikooli- ja gümnaasiumiõpilased, toetusin eesti keele õpikutele (Siirak 2006; 2009) ja eesti keele põhisõnavara sõnastikule (EKPS 2014), et testis sisalduv sõnavara oleks nendele tuttav.

Test on läbi viidud 2015. aasta märtsi lõpus. Kevadine aeg oli valitud põhjusel, et õpilased on heas õppevormis, sest selleks ajaks on suur osa õppeprogrammist läbitud ja õpilased valmistuvad eksamite sooritamiseks.

3.1 Informantide kirjeldus

Testis osales kokku 80 õpilast, neist 38 noormeest ja 42 neidu. Need on Tartu Puškini kooli (TPK) 9. klassi ja Tartu Annelinna gümnaasiumi (TAG) 10. ja 11. klassi õpilased. 9. klassi õpilasi on kokku 32, 10. klassist on 25 ja 11. klassist on 23 õpilast. Joonisel 1 näeme neidude ja noormeeste osakaalu klasside kaupa.

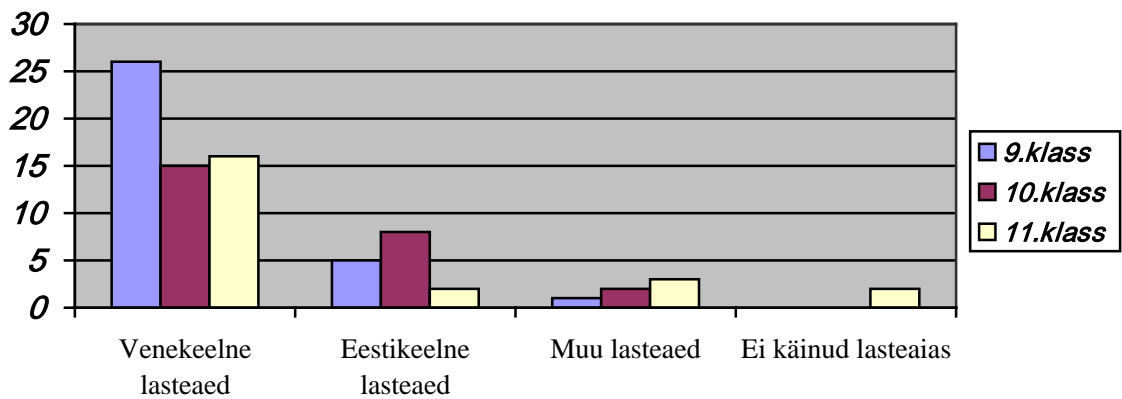
Joonis 1. Noormeeste ja neidude arv.

Mõlemas õppeasutuses õpivad õpilased vene keelt emakeelena ja eesti keelt teise keelena, mõlemas koolis rakendatakse osalist keelekümblust. TAG rakendab ka täielikku keelekümblust. Vastavalt riikliku õppekava nõuetele peavad põhikooli lõpetajad saavutama B1 taseme, gümnaasiumi lõpetajad aga B2 taseme.

Küsimustiku osa põhieesmärgiks on välja selgitada, kas ja kuidas eesti keelekeskkond (sõbrad, trennid, ringid jne) mõjutavad õpilaste eesti keele kollokatsioonide tundmist. Selleks oli õpilastele pakutud 5 küsimust. Informandid vastasid vene keeles küsimustele oma tausta kohta. Autori arvates on tähtis, kus ja kui tihti vastajad kasutavad eesti keelt, kas sellel on mõju eesti keele oskusele või õppeprogramm võimaldab üpris head kollokatsioonide tundmist. A. Siyanova ja N. Schmitti (2008) uurimus näitas, et teise keele keskkonnaga pikaajalisem kokkupuude põhjustab parema kollokatsioonide tunnetamise ja pädevuse. Nad leidsid, et mida suurem on kokkupuude õpitava keele keskkonnaga, seda paremad on idiomaatilised keelepädevused (Siyanova, Schmitt 2008: 448).

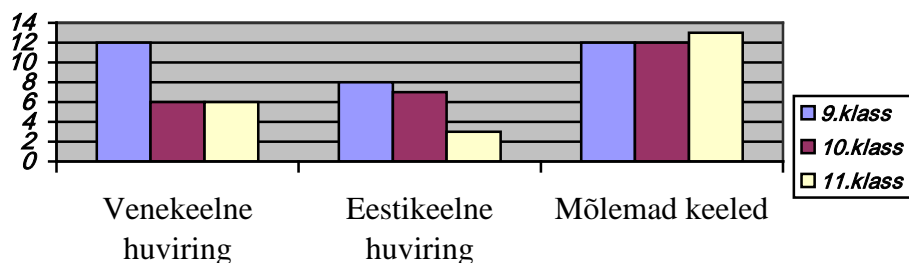
80 vastajast käisid venekeelses lasteaias 59 last ehk 74%, 15 õpilast ehk 19% käisid eestikeelses lasteaias, 2 ehk 2,5% käisid Venemaa lasteaias, 2 õpilast ehk 2,5 % märkisid muu lasteaia, 2 ehk 2,5% ei käinud üldse lasteaias. Joonisel 2 on näidatud õpilaste lasteaias käimine klasside kaupa. On näha, et 9. klassi laste enamus ehk 81% käis venekeelses lasteaias. 10. klassi

kolmandik käis eestikeelses lasteaias, 60% aga venekeelses lasteaias. 11. klassis enamus (76%) käis venekeelsetes lasteaedades, kõige vähem oli lapsi (2), kes käisid eestikeelses lasteaias.

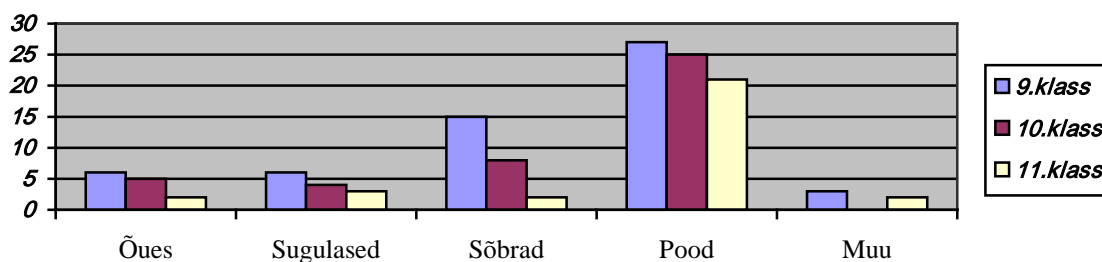
Joonis 2. Lasteaia keelekeskkond.

Kuidas on olukord eesti keele kasutamisega väljaspool kooli (nt trennid, poed, sõbrad)? Kokku vastas 80 õpilast, üks poiss märkis, et ei ole käinud kunagi huviringides. Tulemused on järgmised: 32 õpilast ehk 40% käivad kakskeelsetes, 18 vastajat ehk 23% käivad eestikeelsetes huviringides, 24 ehk 30% kasutavad huviringides aga ainult vene keelt, 5 inimest ehk 6% käib eraldi nii eesti- kui ka venekeelsetes huviringides. See tähendab, et enamus (69%) lapsi kuulab ja kasutab eesti keelt väljaspool kooli. Eesti keelt huviringides kasutatavate õpilaste protsent on kõrgem gümnaasiumiõpilastel (10. klass – 76% ja 11. klass – 73%) kui 9. klassi õpilastel (62,5%). Joonisel 3 on näha huviringides keelte kasutamise osakaal klasside kaupa.

Joonis 3. Keelekeskkond huviringides.

Kõige rohkem koolilapsi (73 ehk 91%) kasutab eesti keelt poodides, 13 õpilast ehk 16% kasutavad eesti keelt õues, sama palju suhtlevad sugulastega, 25 vastajat ehk 31% suhtlevad eesti keeles sõpradega. Joonis 4 näitab klasside kaupa, mis kohtades õpilased eesti keelt kasutavad.

Joonis 4. Eestikeelne keskkond.

On teada, et vanemad koolilapsed on väga hõivatud, veedavad pool päeva koolimajas, ei tohi unustada veel kodutöid, aga nad siiski jõuavad käia veel erinevates huviringides. Arvestades seda võib öelda, et õpilased kasutavad hästi palju võimalusi väljaspool kooli eesti keele õppimiseks. Umbes pooltel 9. klassi õpilastel on olemas sõbrad, kellega nad suhtlevad. Kahjuks, see asjaolu, et noored ei veeda palju aega õues, teeb õuekeskkonna vähetõhusamaks, kuid noored leiavad eestikeelseid sõpru treeningutest või huviringidest. 69% kõikidest õpilastest käivad huviringides, kus kasutatakse eesti keelt kas täielikult või osaliselt. Kui võtta aga klasside kaupa, siis gümnaasiumiõpilased (10. klass – 76% ja 11. klass – 73%) suhtlevad eesti keeles rohkem kui 9. klassi lapsed (62,5%). Rohkem kui 90% kõikidest õpilastest märkis eestikeelseks suhtlemiskohaks poe.

3.2 Testi koostamise printsiibid

Test koosneb kahest ülesandest ning selle abil on võimalik välja selgitada, kas on seos eeldatava keeleoskuse taseme (B1 ja B2 tasemed) ja õppijate kollokatsioonide kasutamise vahel.

Esimene ülesanne on tabeli ehk ruudustiku kujul, kus on kolm verbi ja kuus noomenit. Õppijal tuleb otsustada, milliseid nimisõnu võib kombineerida milliste tegusõnadega. H. Gyllstad nimetas seda **COLLMATCHi testiks** (Gyllstad 2011: 16). See tabel (Tabel 2) annab võimaluse teada saada, kas vastajatele on antud eesti sõnaühendid tuttavad, kas nende arvates eksisteerib see sõnaühend eesti keeles.

Selle ruudustiku sõnad on välja valitud „Eesti kirjakeele sagedussõnastiku” 1000 sagedasematest sõnadest (Kaalep, Muischnek 2002).

Tabel 1. Sõnade sagedus Eesti kirjakeele sagedussõnastiku (Kaalep, Muischnek 2002) järgi.

Sõna sagedus			
võtma	2299	aeg	2387
kaotama	284	naine	1666
oskama	574	keel	643
		pea	1253
		asi	1256
		sõna	1730

Nagu on näha, sõnad *võtma*, *aeg*, *naine*, *sõna*, *pea* ja *asi* on üsna kõrge sagedusega, kuuluvad 100 sagedasema sõna hulka. Sõnad *kaotama*, *oskama* ja *keel* on spetsiifilisemad keele kasutamise valdkonnas, kuuluvad 1000 sagedasema sõna hulka.

Teises ülesandes on laused, kus on pakutud kaks varianti – üks on tõeline kollokatsioon ja teine on pseudokollokatsioon. Testi ülesandeks on otsustada, mis leksikaalne kombinatsioon on õige ja mis on vale. Selle nimeks on **Collexi test**, mis on välja töötatud Gyllstadi poolt 2005. aastal (Gyllstad 2005: 14). Tema töö põhjal on samuti läbi viidud ka teised uurimused, kus on neid teste võetud kasutusele (Laufer, Waldman 2011).

Käesolevas töös on testi teises ülesandes kokku 30 lauset. Lausetes esineb suurem osa verb-noomeni kollokatsioone (18 lauset), ülejäänud on adjektiiv-noomeni kollokatsioonid (12 lauset). Selles testis esineb kolm lauset, kus mõlemad verbid kollokeeruvad noomeniga ehk mõlemad variandid on õiged. Näiteks, *Iga aastaga hinnad* (*kasvavad* / *tõusevad*).

Testi abil on eesmärgiks uurida, kuivõrd emakeel mõjutab teise keele õppimist ja omandamist. Näiteks, vrd ee *kartuleid pannakse*, aga *puid istutakse* vrd vn *картошки сажают, деревья сажают* ehk *kartuleid ja puid istutatakse*. Enamik sõnaühendeid on seotud sõna leksikaalse kasutuse erinevustega eesti ja vene keeles. Katsusin otsida sõnaühendi sünonüümi ehk nn vale ekvivalenti, kuid selliseid ei leidnud palju (nt *terav* / *kõrge kuulmine* vrd vn *острый* / *высокий слух*). Testi teise ülesande lausetes on kasutatud eesti keele vale variandina vene keelele harjumuslikke sõnaühendeid (*esitama avalduse* vrd vn *подавать заявление* – 'andma avalduse'). Nende ülesannete kaudu on võimalik uurida emakeele mõju teise keele omandamisel.

Emakeele mõju all mõistetakse siin vene keele mõju. On oodatav, et õppijatele tunduvad mõned sõnaühendid lihtsamatena ja kergesti arusaadavatena ning nad isegi ei mõtle, et teises keeles võib olla teisiti. Tulemuseks ongi sõna-sõnaline tõlge, mis segab teise keele omandamist, ilma õigeaegse paranduseta toimub vigade kivistumine. Siin on tähtis õpetamiskoht, sest ei tohi õpilastel lasta kirjutada kirjandeid ilma ettevalmistuseta. Enne kirjaliku töö kirjutamist peab õppija antud teemat hästi palju uurima, sellest lugema, leidma koos õpetajaga sageli esinevaid kollokatiivseid sõnaühendeid, valmislauseid, kirjutama neid välja, leidma nende jaoks ekvivalentse tõlke emakeeles ja alles siis on juba võimalik väljakirjutatud sõnaühendite abil kirjutada kirjandit. Nagu eelnevalt oli mainitud, kollokatsioonide kasutamine kirjalikes töödes parendab kirjastiili ja muudab selle väljendusrikkamaks. Mida rohkem õppija kasutab kollokatsioone suulises kõnes, seda paremaks muutub ta suhtlemispädevus.

3.3 Testi tulemuste analüüs

Uurimuse tulemused on kokku võetud tabelina (vt lisa 2 ja 3), kus on välja toodud vastuste arv kokku ning mitu õiget ja mitu valet vastust on antud õpilaste poolt. Neid teste võib nimetada saavutustestideks, sest need kontrollivad, kuidas õppijad oskavad kollokatsioonide kohta omandatud teadmisi rakendada (Hausenberg jt 2003: 19). Hausenberg jt soovivad, et kui materjali on palju ja kontrollitakse, kuidas omandatud teadmisi osatakse rakendada, võiks pidada soorituspiiriks 60% (samas).

3.3.1 Collmatchi testi tulemused

Uurimuse esimeseks ülesandeks oli **Collmatchi test**, mis kujutab ennast tabelit ehk ruudustikku, kus on kolm verbi ja kuus noomenit. Õppijal tuli otsustada, milliseid nimisõnu võib kombineerida milliste tegusõnadega.

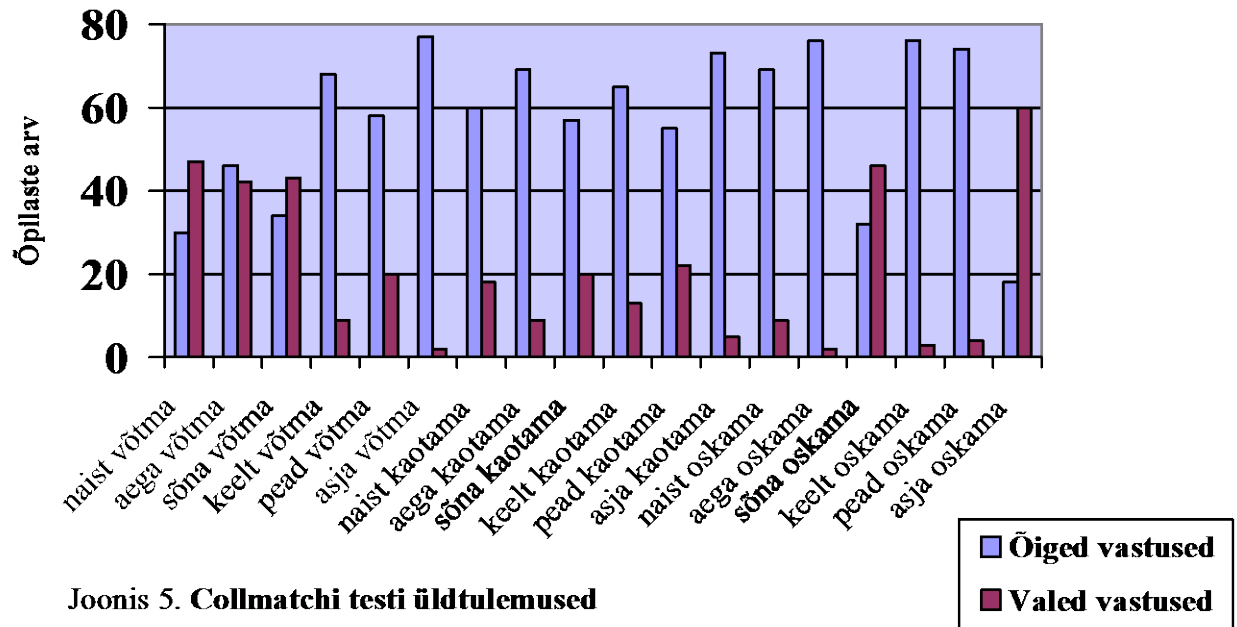
Kokku on pakutud tabelis 18 sõnaühendit, neist 11 on kollokeeruvad sõnaühendid ja 7 on valed kollokatsioonid (vt Tabel 2). Õpilastele oli paremaks arusaamiseks ette antud ka 3 abiküsimust: *Mida võib võtta? Mida võib kaotada? Mida võib osata?* Võimalikeks variantideks on *naine, aeg, sõna, keel, pea, asi*. Arusaamatuste vältimiseks pidid õpilased tabeli lahtritesse kirjutama sõnad JAH või EI.

Tabel 2. Collmatchi testi ootuspärased vastused.

Nimisõna	naine	aeg	sõna	keel	pea	asi
Tegusõna						
võtma <i>Mida võib võtta?</i>	JAH	JAH	JAH	EI	EI	JAH
kaotama <i>Mida võib kaotada?</i>	JAH	JAH	EI	EI	JAH	JAH
oskama <i>Mida võib osata?</i>	EI	EI	JAH	JAH	EI	JAH

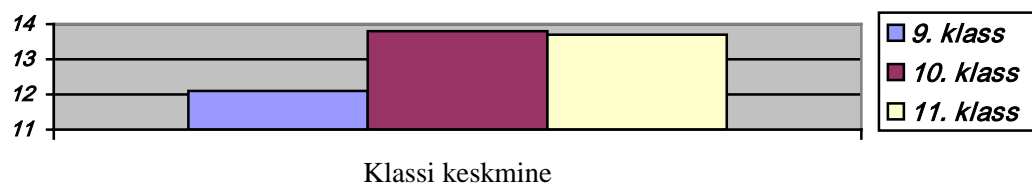

Kokku oli vastajaid 80, neist 1 ei täitnud tabelit üldse, 2 inimest täitsid osaliselt. Suurim õigete vastuste arv on 17, mille saavutas tüdruk 9. klassist, kes käib 7 aastat eestikeelses trennis. Täiesti täidetud tabeli kõige väiksem õigete vastuste arv on 8. Selline tulemus on 9. klassi kahel noormehel, üks käib venekeelses trennis, teine aga kakskeelses trennis.

Joonis 5. Collmatchi testi üldtulemused

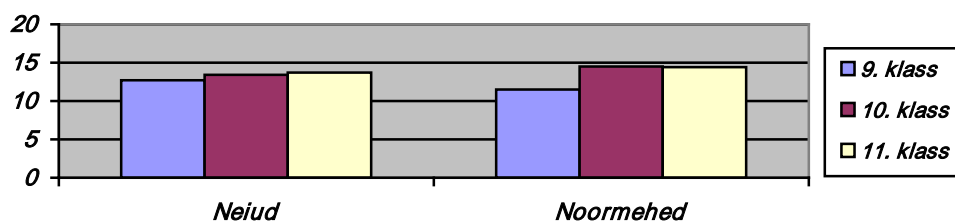
Kõige raskemateks sõnaühenditeks võib pidada *võtma naist*, *võtma aega*, *võtma sõna*, *oskama sõna* ja *oskama asja*. Vastajatele osutusid kergeteks järgmised sõnaühendid *võtma asja*, *kaotama asja*, *oskama keelt*, *oskama aega* ja *oskama pead*. Kaks viimast on sõnaühendid, mida ei kasutata eesti keeles koos.

Joonis 6. Õigete vastuste keskmiste arv

Vaadates tulemusi (joonis 6) klasside kaupa, on näha järgmist pilti. 9. klassi õigete vastuste keskmine arv on 12,1 ehk 67%, 10. klassi keskmine on 13,8 ehk 76%, 11. klassi keskmine on 13,7 ehk 76%. See on üsna kõrge tulemus – suurem kui 60%, õppijad said testiga hakkama. See tähendab, et gümnaasiumiastme õpilaste õigete vastuste keskmine arv on ühtlasem kui 9. klassi oma. Üheks hüpoteesiks oli see, et gümnaasiumi klasside tulemused on paremad kui 9. klassi omad. See hüpotees leidis kinnitust. Jooniselt võib mõista, et gümnaasiumi klasside

tulemused on ühtlaselt kõrgemad, mis on ootuspärane. 10. ja 11. klasside keskmine õigete vastuste arv on kõrgem 9% võrra kui 9. klassi keskmine, see tulemus vastab B1 ja B2 tasemete keeleoskusele (vt joonis 6).

Joonis 7. Õigete vastuste keskmine arv noormeestel ja neidudel

Jooniselt 7 on näha, et kõige kehvem tulemus on 9. klassi noormeestel (11,5), kõige parem tulemus on 10. klassi noormeestel (14,4). Neidude rühmad on järjest kasvava tendentsiga (9. klass – 12,7, 10. klass – 13,4 ja 11. klass – 13,7). Kõik need tulemused näitavad, et vanematel õpilastel on parem eesti keele kollokatsioonide tundmine, mis kinnitab esimest hüpoteesi. Teine hüpotees (tüdrukute tulemused on paremad poiste omadest) ei leidnud kinnitust, sest erinevus on liiga väike. Neidude õigete vastuste keskmine arv on 13,3, noormeestel on 13,5.

Edasi on lahti seletatud ja analüüsitud sõnaühendite vigu ja nende põhjuseid. Kõik näitelaused, mille abil illustreeritakse ülesandes sisaldunud sõnaühendite koosinemise võimalikkust, on võetud „Eesti keele seletavast sõnaraamatust“ (EKSS) ja vene keele seletavast sõnaraamatust „Толковый словарь русского языка“ (TSRJ).

Vastajad märkisid sõnaga JAH, kui nende arvates on sõnaühend õige, eesti keeles olemasolev kollokatsioon, sõnaga EI tähistati eesti keeles mitteeksisteerivat kollokatsiooni. Tulemuste interpreteerimisel pean vastust JAH olemasolevaks kollokatsiooniks, vastust EI – võimatuks kollokatsiooniks.

Eesti keeles võimalik kollokatsioon on esitatud rasvases kirjas ja alla joonituna, eesti keele seisukohast vale kollokatsioon on aga rasvases kursiivis.

1. **võtma naist.** *Poeg kavatseb naist võtta* vrd vn *Молодой человек берёт девушку в жёны* 'Noormees võtab neiu naiseks'. Kuigi vene keeles on selline vastavus täiesti olemas, märkis 47 õpilast kollokatsiooni võimatuks.

Kokku – 77,
jah – 30 (39%),
ei – 47 (61%).

2. **võtma aega.** *Kust ta küll võtab aja edasiõppimiseks?* vrd vn *Подготовка отнимает много времени* 'Ettevalmistus võtab palju aega'. Vene keeles on see kollokatsioon täiesti olemas ja sellel on sama tähendusväli. Vaatamata sellele on suur vigade arv.

Kokku – 78,
jah – 46 (59%),
ei – 32 (41%).

3. **võtma sõna.** Eesti keeles on sellel kollokatsioonil 3 tähendust:

- lubadus, tõotus. *Võttis minult sõna, et ma sellest kellelegi ei räägi* vrd vn *Взял с него слово молчать* 'Võttis tema käest sõna vaikida'.
- esitatu, kuuldu kohta (nt koosolekul) arvamust avaldama; midagi kõnelema, midagi lausuma. *Võttis koosolekutel sageli sõna* vrd vn *Он часто берёт слово в конце собрания* 'Ta võtab tihti sõna koosoleku lõpus'.
- trüki sõnas oma mõtteid või seisukohta teatavaks tegema. *Selle probleemi kohta on ajakirjanduses korduvalt sõna võetud*.

Vaatamata sellele, et vene keeles on sellel kollokatsioonil sama tähenduseväljaga ekvivalendid olemas, vastas õigesti vähem kui pool vastajatest (44%).

Kokku – 77,
jah – 34 (44%),
ei – 33 (46%).

4. **võtma keelt.** See on võimatu sõnaühend eesti keeles. On küll spetsiifiline võimalus, kui füüsiliselt haarata sõrmedega keelest (elundist) kinni.

Kokku – 77,
jah – 9 (12%),
ei – 68 (88%).

5. **võtma pead.** See on samuti mitteeksisteeriv kollokatsioon. Jällegi on võimalik füüsiliselt haarata peast kinni, kuid see on liiga spetsiifiline kasutusjuhtum, seetõttu on seda peetud valeks kollokatsiooniks.

Kokku – 78,
jah – 20 (26 %),
ei – 58 (74 %).

6. **võtma asja.** Küll ta eksami ära teeb, kui **asja** tõsiselt võtab vrd vn *‘Он сдаст экзамен, если серьёзно отнесётся к этому делу’*. Selles tähenduses on *‘asi’* ekvivalendiks *‘дело’*. Kindlasti võtke kõik vajalikud asjad kaasa vrd vn *Обязательно возьмите все важные вещи с собой*. Viimase lause kollokatsiooni tähendusväljaks on füüsiline (käega haaratav), lihtne ja arusaadav aspekt, mis arvatavasti on õigete vastuste suure arvu põhjuseks.

Kokku – 79,
jah – 77 (98%),
ei – 2 (2%).

7. **kaotama naist.** Mees kardab oma naist kaotada vrd vn *Муж боится потерять свою жену*. Vene keeles on sama kollokatsioon täiesti olemas, kuid see asjaolu ei taganud head tulemust.

Kokku – 78,
jah – 60 (77%),
ei – 18 (23%).

8. **kaotama aega.** See kollokatsioon tähendab aega ettenähtust rohkem või asjatult kulutamist. *Ei tohi aega kaotada – ruttu tee!* vrd vn *Нельзя терять время зря!* *‘Ei tohi aega asjatult kaotada!’*. Sellel eesti kollokatsioonil on olemas sama vaste vene keeles.

Kokku – 78,
jah – 69 (88%),
ei – 9 (12%).

9. **kaotama sõna.** Sõna *‘sõna’* on selline abstraktne keele ühik, mida ei ole võimalik kaotada, kuid võib unustada, leida jne.

Kokku – 77,
jah – 20 (26%),
ei – 57 (74%).

10. kaotama keelt. Sõnal `keel` on mitu tähendust: elund, suhtlemisvahend, sõnadeta väljendus.

Kaotada võib ainult füüsiliselt elundit, mitte aga suhtlemisvahendit. Kindlasti võib kaotada kõnevõimet: *Ta kaotas närvivapustuse tagajärjel kõnevõime* vrd vn *От шока он потерял дар речи*. Võib oletada, et õpilastel läks segamini need keele ja kõne iseärasused.

Kokku – 78,

jah – 13 (17%),

ei – 65 (83%).

11. kaotama pead. Kollokatsioon esineb tähenduses: *ee kaotama võimet kainelt otsustada; enesekontrolli kaotama; kellesegi (meeletult) armuma, kiinduma* vrd vn *утрачивать самообладание, впадать в панику* `kaotama enesekontrolli, sattuma paanikasse´.

Kokku – 77,

jah – 55 (71%),

ei – 22 (29%).

12. kaotama asja. *Olen kurb, sest kaotasin asja eile õhtul* vrd vn *Этот человек такой растяпа – постоянно теряет вещи* `See inimene on selline käpard – kogu aeg kaotab asju´. Sõnaühendi selge tähendus annabki palju õigeid vastuseid.

Kokku – 78,

jah – 73 (94%),

ei – 5 (6%).

13. oskama naist. On võimatu kollokatsioon, kuid 9 vastajat arvas, et see on vastuvõetav sõnaühend. Need sõnad ei või lauses esineda iseseisvalt, küll aga teise verbiga koos: *Mees oskas naist hästi mõista*.

Kokku – 78,

õige – 9 (12%),

vale – 69 (88%).

14. oskama aega. On võimatu kollokatsioon. Siin on sama lugu, mis on eelmise sõnaühendiga.

Kokku – 78,

õige – 2 (3%),

vale – 76 (97%).

15. oskama sõna. *Ta ei oska sõnagi hispaania keelt*. Hästi ootamatu tulemus, ainult üks kolmandik sai sellega hakkama.

Kokku – 78,

õige – 32 (41%),

vale – 46 (59%).

16. oskama keelt. Midagi õppinud olema, õppimise läbi mingit oskust omama. *Ta oskab hästi inglise keelt.* Hästi levinud väljend keeleõppijate hulgas.

Kokku – 79,

õige – 76 (96%),

vale – 3 (4%).

17. oskama pead. On täiesti võimatu kollokatsioon nii eesti kui ka vene keeles.

Kokku – 78,

õige – 4 (5%),

vale – 74 (95%).

18. oskama asja. Millekski võimeline olema, millegagi (ladusalt) toime tulema. *Ta oskab korraga mitut asja...* See oli üllatuseks, et nii vähe (23 %!) õpilasi valis õige variandi. See osutus kõige raskemaks kollokatsiooniks vastajate jaoks.

Kokku – 78,

õige – 18 (23%),

vale – 60 (77%).

3.3.1.1 Collmatchi testi tulemuste vahekokkuvõte

Vahekokkuvõtteks võib öelda, et verbid *võtma* ja *oskama* osutusid õppijatele raskemaks kui verb *kaotama*. Võin oletada, et õppijatele on sõna *võtma* tuttav ainult füüsilises tähenduses 'kätega võtma midagi'. Tegusõna *oskama* erineb tähendusvälja poolt venekeelsest *уметь*, samas mõnes tähenduses kattub vene verbiga *знать* 'teadma'. Emakeele mõju ongi vigade tekkimise põhjuseks. Eriti raskeks võib õppijatele pidada *oskama asja* (23%), *võtma naist* (39%), *oskama sõna* (41%), *võtma sõna* (44%), *võtma aega* (59%).

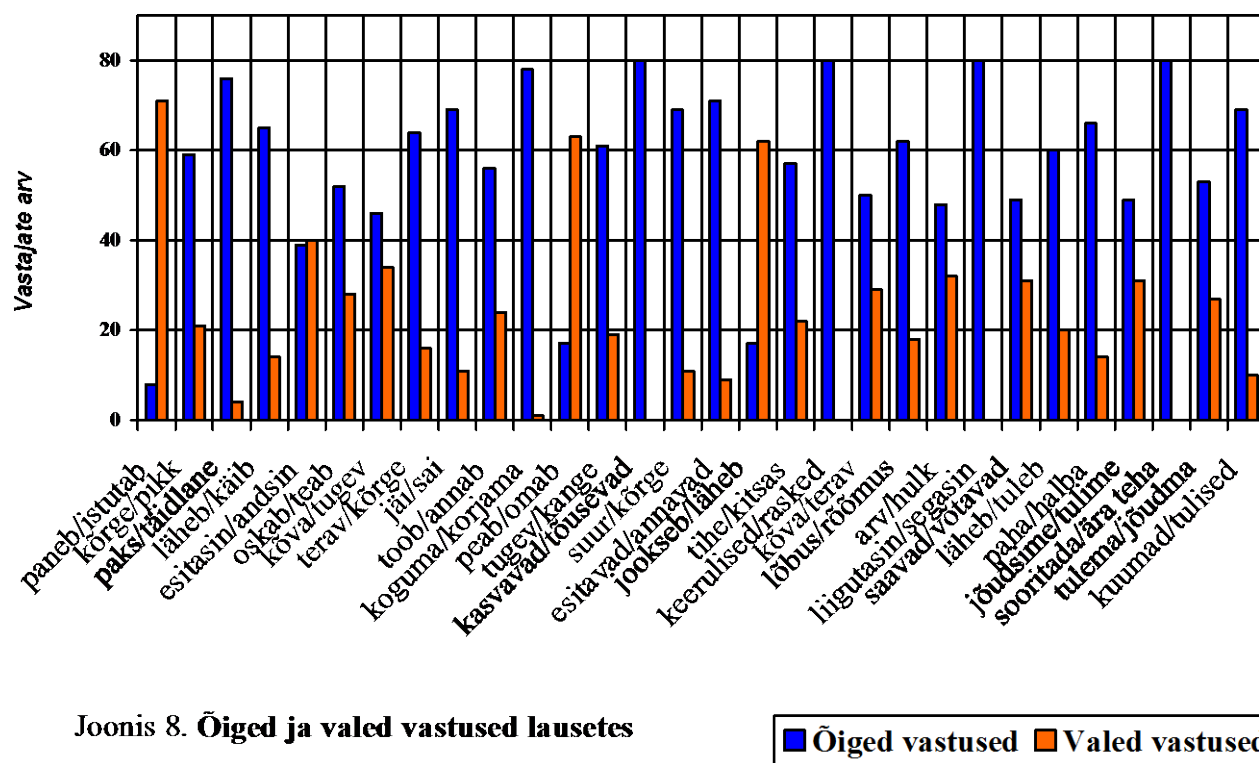
Hüpoteesid.

- Gümnaasiumis õppijad saavutasid paremaid tulemusi (76%) kui põhikooli õpilased (67%). Hüpotees sai kinnituse.
- Neidude õigete vastuste arv (13,3) ei erine eriti noormeeste õigetest vastustest (13,5). Hüpotees ei leidnud kinnitust.
- Pikaajalisem kokkupuude eesti keelekeskkonnaga mõjutab positiivselt kollokatsioonide kasutamist. Gümnaasiumiõpilased õpivad koolis rohkem õppeaineid eesti keeles, nende tulemused on vastavalt paremad.

Tulemuslikkuse poolest võib Collmatchi testi pidada sooritatuks, sest keskmine soorituspiir (73%) on kõrgem kui 60%. 80 testisooritajast on ainult 5 ei saanud läbi – 9. klassi 2 neidu (tulemusega 56%) ja 2 noormeest (tulemusega 44%), 11. klassi 1 neiu, kelle tulemuseks on alles 22%. Viimane andis kokku ainult 4 vastust, ülejäänud kastid jäid täitmata.

3.3.2 Collexi testi tulemused

Järgmiseks ülesandeks on Collexi test, kus oli õpilastele pakutud 30 eestikeelset lauset kahe variandiga – üks on tõeline kollokatsioon ja teine on pseudokollokatsioon (vt lisa 1). Testi ülesandeks on otsustada, mis leksikaalne kombinatsioon on õige ja mis on vale. Collexi testi üldised ja individuaalsed tulemused on esitatud lisades 3 ja 4. Kahjuks ei esinenud ühtki tööd ilma vigadeta. Kõige suurem õigete vastuste arv on 28 (93% maksimaalsest tulemusest), mille saavutasid kaks neidu 10. klassist. Kõige väiksem õigete vastuste arv 13 (43%) on ühel 9. klassi tüdrukul, kuid peab märkima, et 3 lauset jäid tal täitmata, niisiis see tulemus võiks olla teistsugune. Õigete ja valede vastuste koondpilt on näha joonisel 8.

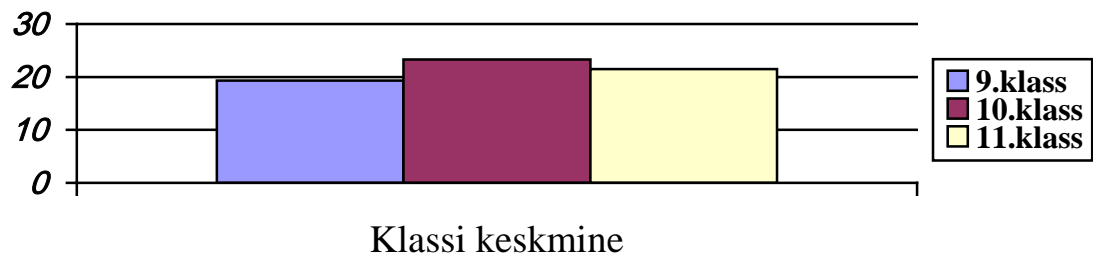

Joonis 8. Õiged ja valed vastused lausetes

■ Õiged vastused ■ Valed vastused

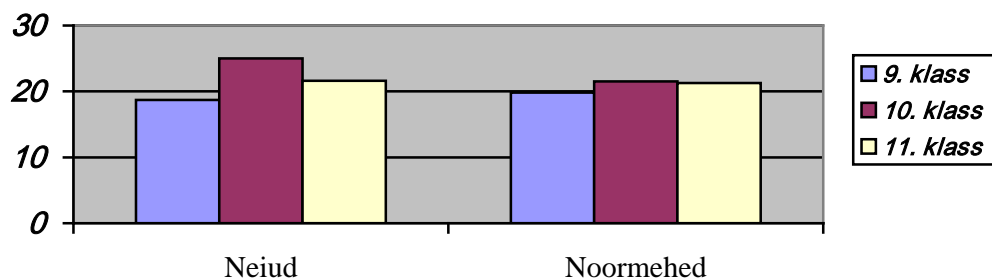
9. klassi õigete vastuste keskmine arv on 19,3 ehk 64%, 10. klassi keskmine on 23,3 ehk 78%, 11. klassi keskmine on 21,5 ehk 72%. See on üsna kõrge tulemus. Nagu on näha, kolme rühma erinevused on olulised ja tulemused vastavad ootusele. Kuid ootamatult sai 10. klassi keskmine suuremaks kui 11. klassi keskmine (vt joonis 9). Kõik need tulemused näitavad, et gümnaasiumiõpilastel on parem eesti keele kollokatsioonide tundmine, mis kinnitab esimest hüpoteesi.

Joonis 9. Õigete vastuste keskmine arv klasside kaupa

Jooniselt 10 on näha, et selles ülesandes on neidudel nii parimad kui ka kõige kehvemad tulemused. Kõige kehvem tulemus on 9. klassi neidudel (18,7), kõige parem tulemus on 10. klassi neidudel (25). Noormeeste rühmad on kasvava tendentsiga (9. klass – 19,8, 10. klass – 21,5 ja 11. klass – 21,3).

Joonis 10. Õigete vastuste keskmine arv neidudel ja noormeestel

Neidude õigete vastuste keskmine arv on 21,8 (73%), noormeestel – 20,9 (70%). Selle testi tulemused kinnitavad ka teist hüpoteesi, et neidude tulemused on paremad kui noormeeste omad.

Edasi seletan lahti ja analüüsin Collexi testi lausete vigu ja nende põhjuseid. Kollokatsioonide tähenduse seletamiseks olen ka selle ülesande puhul kasutanud näidete toomisel eesti ja vene keele seletavaid sõnaraamatuid (EKSS, TSRJ).

1. Kevadel (**pane**b**** / **istutab**) vanaema kartuleid.

Kevadel **pane**b**** vanaema kartuleid, vrd vn *Весной бабушка **сажает** картошку*. Ee kartuleid, sibulaid, kapsaid, porgandeid pannakse maha. Vene emakeelega inimesele on tavapäraseks tõlkevasteks `istutama`, sest vene keeles ei ole vahet puu istutamise ja juurvilja mahapanemise vahel. Siin on kõige väiksem õigete vastuste arv.

Kokku – 79, vastamata – 1,

pane**b** – 8 (10%),

istutab – 71 (90%).

2. See on küll (**kõrge** / **pikk**) inimene.

See on küll **pikk** inimene vrd vn *высокий человек* (kõrge inimene). Ee elusolevad püstitolevad olendid on pikad, elutud on kõrged. Vene keeles ei sõltu omadussõna kasutus sellest, kas olend on elus või elutu, vaid sellest, kas see on vertikaalses või horisontaalses asendis. Nt vn *высокий человек, высокое дерево, ага длинная дорога*. Kuid kõnekeeles saab öelda *длинный человек* (pikk inimene). Kuigi vene kõnekeeles on sõnaühend *длинный человек* vastuvõetav, siiski 21 õpilast tegi viga.

Kokku – 80,

kõrge – 21 (26%),

pikk – 59 (74%).

3. Lugesin selle (**paksu** / **täidlase**) raamatu ühe õhtuga läbi.

Ee sõna *paks* ja vn *толстый* tähendusväljad langevad kokku, seepärast on ainult 4 viga, seega 76 õiget vastust.

Kokku – 80,

paks – 76 (95%),

täidlane – 4 (%).

4. Kui sa hakkad trennis käima, küll asi (**läheb** / **käib**) paremaks.

Ee paremaks saab mingi asi ainult minna, kuid asi võib käia, nt *Nii need asjad ei käi, need asjad käivad teistpidi*. Arvan, et just need kaks võimalust läksid segamini ja olidki põhjuseks 14 veale.

Kokku – 79, vastamata – 1,

läheb – 65 (82%),

käib – 14 (18%).

5. (Esitasin / Andsin) politseile varguse kohta avalduse.

Ee *avaldus*, *taotlus esitatakse* vrd vn *заявление, ходатайство подаётся* (antakse). Pooltel vastajatel on tugev emakeele mõju.

Kokku – 79, vastamata – 1,
esitasin – 39 (49%),
andsin – 40 (51%).

6. Koolilaps (oskab / teab) hästi eesti keelt.

Ee `*oskama*` – midagi õppinud olema, õppimise läbi mingit oskust omama. Vn `*уметь*` midagi teadma, mingit oskust omama, midagi õppinud olema. Tähendused ühtivad küll, kuid ee keeli osatakse, aga vn *языки знают* (keeli teatakse), kuid *уметь говорить на языке* (keelt osatakse rääkida).

Kokku – 80,
oskab – 52 (65%),
teab – 28 (35%).

Siin on väga huvitav koht. Mõlemas testis on olemas üks kokkulangev sõnaühend *keelt oskama*. Võrreldes Collmatchi testiga, kus oli õigeid vastuseid 96%, antud tulemus (65%) on palju kehvem. Millega on see seotud? Miks koolilapsed oskasid tabelis kokku panna neid sõnu, aga lauses ehk kontekstis ei osanud? Magistritöö autori arvates see näitab, et koolilastele on see sõnaühend on tuttav, nad oskavad neid sõnu ühte panna, kuid kontekstis nad toetuvad ikka emakeelele.

7. Poiss on (kõva / tugeva) peaga, tal ei lähe matemaatika hästi.

Ee väljendi *kõva peaga* sünonüümiks on rumal, vn on selline vaste olemas `*туподум*` aeglase taibuga, pika mõtlemisega inimene. 46 õpilast vastasid õigesti, 34 aga tegid viga. Põhjuseks on see, et arvatavasti ei tunne õpilane suurt vahet sünonüümide tugev ja kõva vahel ega tea, mis sõnadega nad kokku käivad.

Kokku – 80,
kõva – 46 (58%),
tugev – 34 (42%).

8. Jahimehel on (terav / kõrge) kuulmine.

Ee *terav kuulmine* – meelte ja vaimuomaduste harilikult positiivsel iseloomustamisel, sama tähendusväli on vn *острый слух*, kuid õpilased tegid üllatavalt palju vigu selles sõnaühendis – 16. Võib-olla läks segamini kaks väljendit: *terav kuulmine* ja *kõrge hääl*.

Kokku – 80,
terav – 64 (80%),
kõrge – 16 (20%).

9. Kahju küll, aga minu sõber (jäi / sai) haigeks.

Ee kasutatakse kahte erinevat verbi väljendamaks suunda – *haigeks jääma*, *terveks saama*, vahetada tegusõnu siin ei ole võimalik, vrd vn *заболевать* ja *выздоровливать* väljendid on loodud prefiksile abil.

Kokku – 80,
jäi – 69 (86%),
sai – 11 (14%).

10. Enne harjutuse tegemist (toob / annab) õpetaja näite.

Ee näide tuuakse vrd vn *пример приводят* (viiakse). Siin panime verbi *andma*, et lastel ei tekiks soovi valida mitteemakeelse kasutusega tegusõna. Anda võiks vastust nagu vene keeleski. Siin samuti üllatavalt palju vigu (24 viga).

Kokku – 80,
toob – 56 (70%),
annab – 24 (30%).

11. Suvel lähen metsa marju (koguma / korjama).

Ee on vahe nende tegusõnade vahel: `korjama` siit-sealt vähehaaval v. osakaupa midagi koguma, `koguma` – kasutamiseks v. säilitamiseks ühte kohta kokku tooma v. koondama. Vaatamata sellele, et vene keeles sellist vahet ei ole (selleks on üks verb *собирать*), sõnaühend *marju korjama* on õpilastele väga tuttav, esines ainult 1 viga.

Kokku – 79, vastamata – 1,
koguma – 1 (1%),
korjama – 78 (99%).

12. Mis ametit (peab / omab) sinu isa?

See sõnaühend osutus raskeks õpilastele, ainult 17 õiget vastust. Siin on tunda tugevat emakeele mõju. Ee *ametit pidama* – mingis ametis teenimise, mingil töökohal olemise kohta. Vn *иметь профессию* (ametit omama).

Kokku – 80,
peab – 17 (21%),

omab – 63 (79%).

13. Minu isale meeldib (tugev / kange) kohv.

Siin on tegemist sünonüümidega, kuid eesti keeles ei saa öelda tugev kohv, vaid kohv võib olla ainult *kange* – tugeva mõjuga, tugevatoimeline (hrl. mingi aine kohta). Vn *крепкий кофе* – vähe lahustatud, küllastunud.

Kokku – 80,

tugev – 19 (24%),

kange – 61 (76%).

14. Iga aastaga hinnad (kasvavad / tõusevad).

Hinnad saavad nii kasvada kui ka tõusta mõlemas keeles, siin on maitse küsimus. Eelnevalt ei olnud õpilastele räägitud, et mõnedes lausetes sobivad mõlemad sõnad. Ainult üks vastaja tõmbas mõlemale verbile joone alla, kaks inimest rääkisid sellest võimalusest pärast testi täitmist suuliselt. Siin oleks hea võrrelda, mis verbi valiksid eesti keelt emakeelena rääkijad.

Kokku – 80,

kasvavad – 45 (56%),

tõusevad – 35 (44%),

Nendest on mõlemad variandid valinud – 1 (9. klassi noormees).

15. Lauri tunneb (suurt / kõrget) huvi arvutite vastu.

Ee huvi võib-olla *suur*, *elav*, *tõsine*, *püsiv*, *eriline*, *sügav*, *tõeline jne*, ei saa olla kõrge. Vn huvi on nii *suur* kui ka *kõrge*. Õpilastele on see sõnaühend eesti keeles tuttav ja 69 õpilast vastasid õigesti.

Kokku – 80,

suur – 69 (86%),

kõrge – 11 (14%).

16. Õpilased (esitavad / annavad) õpetajale küsimusi.

Üsna palju vigu oli selle valikuga – 11 %. See väljend peab olema hästi tuttav ja sageda esinemisega eesti keele õpikutes. Ee *küsimusi esitatakse* vrd vn *задать вопрос* (andma küsimust). Võib-olla on olemas nõrk emakeele mõju.

Kokku – 80,

esitavad – 71 (89%),

annavad – 9 (11%).

17. Kinos (jookseb / läheb) uus põnev film.

See oli samuti üks keerulisemaid valikuid õpilaste jaoks. Ee *jookseb film* – kiiresti v. ühetasaselt liigub. Vn *фильм идёт* (film käib või läheb). Tugeva emakeele mõju tõttu said ainult 17 vastajat õige vastuse.

Kokku – 79, vastamata – 1,
jookseb – 17 (22%),
läheb – 62 (78%).

18. Konkurents oli (tihe / kitsas), kuid parim kandidaat siiski võitis.

Ee konkurents on *tihe*, *kõrge* või *tugev*, aga mitte *kitsas*. Vn *высокая, сильная, острая конкуренция* (*kõrge*, *tugev* ja *terav* konkurents), kuid ei saa olla *плотная* (*tihe*) ega *узкая* (*kitsas*). Õpilased pidid valima üht varianti toetumata oma emakeelele, sest kumbki omadussõna ei sobi sõnaga *konkurents* vene keeles.

Kokku – 79, vastamata – 1,
tihe – 57 (72%),
kitsas – 22 (28%).

19. Meie suhted naabritega on (keerulised / rasked).

Ee *suhted* – inimeste või inimrühmade vastastikune vahekord, mis avaldub suhtlemises, läbikäimises, mis võivad olla *keerulised* e raskesti mõistetavad, *rasked* e rohke vaevaga sooritatavad, saavutatavad, talutavad. Vn *отношение* on sama tähendusväljaga sõna, millega võivad esineda needsamad omadussõnad.

Kokku – 78, vastamata – 2,
keerulised – 51 (65%),
rasked – 27 (35%).

20. Väljas on (kõva / terav) pakane, ei maksa õue minna.

Ee *kõva*, *vali*, *käre* pakane, aga ei ole *terav* (EKSS), kuid internetis esineb sõnaühend *`terav pakane`* üsna tihti. Vn *сильный, крепкий мороз* (*tugev*, *kõva* pakane).

Kokku – 78, vastamata – 2,
kõva – 50 (64%),
terav – 28 (36%).

21. Pidu oli (lõbus / rõõmus), naersime palju.

Ee *rõõmus* on ainult elusolend, pidu aga on elutu, see on *lõbus*. Vn ei ole vahet kas *весёлый* või *радостный* праздник (*lõbus* või *rõõmus* pidu).

Kokku – 80,
lõbus – 62 (78%),
rõõmus – 18 (22%).

22. Prügi (**arv** / **hulk**) suureneb iga aastaga ja tulevikus võib kogu maailm saada üheks suureks prügimäeks.

Ee *arvu* saab kergelt loendada, *hulka* aga mitte, kuna prügi on raskesti loendatav, siis peetakse õigeks *prügi hulk*. Vn on samad reeglid, õige on öelda *количество мусора* (prügi hulk), mitte aga *число мусора* (prügi arv). Kuid kokku tuli ainult 48 õiget vastust, mille põhjuseks võib olla nõrk sõna `hulk` tundmine.

Kokku – 80,
arv – 48 (60%),
hulk – 32 (40%).

23. (**Liigutasin** / **Segasin**) suppi lusikaga, et see kiiremini jahtuks.

Ee *liigutama* – segama, ringi liigutama – *Liigutab lusikaga kohvi, suhkrut tassis. Segama* – aine v. materjali kogumi osi (mingi vahendiga) liigutama, nii et nende omavaheline seis pidevalt muutub *Segab puulusikaga putru, et see põhja ei kõrbeks. Segab kohvi, teed*. Meie näite puhul on tegelikult õige kasutada mõlemat varianti. Vn on selleks üks sõna *мешать*. Õpilastele osutus sõna `liigutama` võõraks, sest sõna `segama` on nendele palju tuttavam.

Kokku – 80,
liigutama – 17 (21%),
segama – 63 (79%).

24. Meie kooli õpilased (**saavad** / **võtavad**) alati spordivõistlustel häid kohti.

Ee *saama koha* – sünonüümiks on *saavutama koha*, *võtma koha* on peetud valeks kollokatsiooniks. Vn ei saa verbe *получать* `saama` ega *брать* `võtma` kasutada, niisiis õpilased pidid valima ilma emakeelele toetumiseta. Samas Eesti venelased kasutavad väljendit *получать место* `kohta saada`, mis on arvatavasti eesti keele mõju emakeelele.

Kokku – 80,
saama – 49 (61%),
võtma – 31 (39%).

25. Piim (**läheb** / **tuleb**) hapuks, kui see soojas toas seisab.

Ee hapuks *minema* (käärimise tagajärjel hapuks minema), mitte aga hapuks *tulema*. Vn *прокисать* (hapnema) on moodustatud prefiksi abil. Sel juhul inimene peab õppima, milliste

sõnadega need kollokeeruvad: *läheb* (hapuks, halvaks, siniseks ...) või *tuleb* (kolmandaks, ilmsiks, mõistusele).

Kokku – 80,
läheb – 60 (75%),
tuleb – 20 (25%).

26. Poiss andis teistele (*paha* / *halb*) eeskuju.

Ee eeskuju on ainult *halb*, aga iseloom saab olla *paha* või *halb*. Vn on selleks üks sõna *плохой* (*halb*, *paha*). Siin õppija pidi usaldama oma keelevaistu, mis osutus väga heaks – 66 õiget vastust.

Kokku – 80,
paha – 14 (17%),
halb – 66 (83%).

27. (*Jõudsime* / *Tulime*) lõpuks kokkuleppele, et järgmisel nädalal korraldame ühise suure sünnipäevapeo.

Ee *kokkuleppele jõudma* vrd *vn прийти к соглашению* (*kokkuleppele tulema*). Siin on oodata emakeele mõju.

Kokku – 80,
jõudsime – 49 (61%),
tulime – 31 (39%).

28. Siimul ei õnnestunud ei eksamile pääseda ega arvestust (*sooritada* / *ära teha*).

Ee sobivad mõlemad verbid, nad on sünonüümsed. Eelnevalt õpilastele ei olnud räägitud mõlema sõna sobivusest lausesse.

Kokku – 80,
sooritada – 43 (54%),
ära teha – 37 (46%),

Nendest valinud mõlemad variandid – 1 (sama poiss 9. klassist).

29. Raamatu lõpus peaks lugeja (*tulema* / *jõudma*) järeldusele, et peategelane on siiski süüdi.

Ee *järeldusele jõudma* vrd *vn прийти к выводу* (*järeldusele tulema*). Siin on olemas emakeele mõju, sest 34% valisid just vene keelele omast skeemi. Kuid samas on saadud 53 õiget vastust ehk 66%, mis näitab, et see kollokatsioon on tuttav ja aktiivselt kasutatav.

Kokku – 80,
tulema – 27 (34%),

jõudma – 53 (66%)

30. Loodan, et juulikuus on (**kuumad** / **tulised**) ilmad ja saan korralikult päevitada

Ee *tuline* – põletavalt, kõrvetavalt kuum, väga kuum – *tuline* raud, tuhk; *kuum* - kõrge temperatuuriga, väga soe, palav – kuumad ilmad, kuum tuul. *Жаркий* (kuum, palav) – väga kuuma õhuga – *жаркая погода* (kuum ilm); *горячий* (palav, *tuline*, kuum) – kõrge temperatuuriga – *горячий чай, горячие лучи* (kuum tee, palavad päikesekiired).

Kokku – 79, vastamata – 1,

kuumad – 69 (87%),

tulised – 10 (13%).

3.3.2.1 Collmatchi testi tulemuste vahekokkuvõte

Kollokatsiooni kasutamise vigade põhjusteks on emakeele mõju, piiratud kollokatsiooni tajumine vabana, mis toob kaasa sõnasõnalist tõlget.

Hüpoteeside kinnitamine.

- Gümnaasiumiõpilased saavutasid paremaid tulemusi (76%) kui põhikooli õpilased (67%).
- Neidude tulemused on selles testis natuke paremad (73%) võrreldes noormeeste omadega (70%). Hüpotees sai kinnituse.

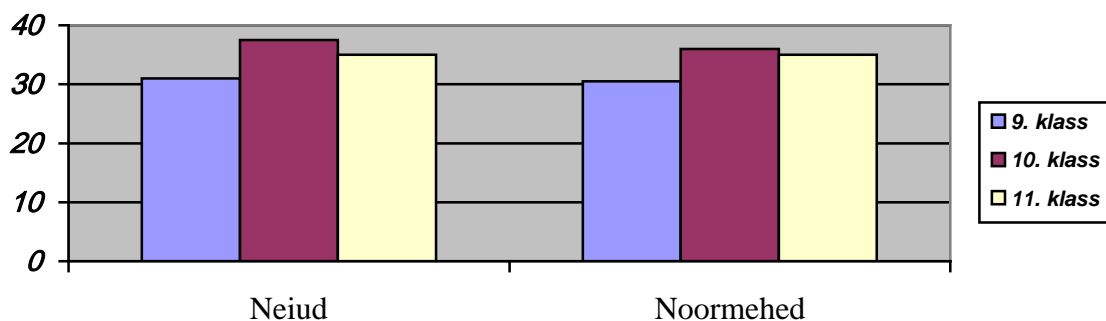
Vastajatele osutusid raskeks järgmised kollokatsioonid: *kartuleid panema* (10% õigeid vastuseid), *ametit pidama* (21%), *film jookseb* (22%), *esitama avalduse* (49%), *kõva pea* (57,5%). Tuttavamad ja lihtsamad kollokatsioonid on *paks raamat* (95% õigeid vastuseid), *korjama marju* (99%).

Eelnevalt oli märgitud testi soorituspiiriks 60%. Üldine õigete vastuste keskmine protsendimäär on 71%. 80 testisooritajast on 14 vastajat (17,5%) ei saanud läbi (st et nende tulemus oli väiksem kui 60%). Suurem osa neist on 9. klassi õpilased (7 neidu ja 2 noormeest), 3 noormeest on 10. klassist ja 2 noormeest on 11. klassist.

3.4 Uurimuse tulemused

Uurimuse tulemused näitavad, et ühtegi õpilastööd ei ole vigadeta. Vigade põhjusteks on kas emakeele mõju (*kartuleid panema* – 10% vrd *сажать картофель* 'istutama kartuleid' – 90%) või piiratud kollokatsiooni tajumine vabana, mis toob sõnasõnalise tõlke kaasa (nt *ametit pidama* – 21% vrd *vn профессию иметь* 'ametit omama' – 79%).

Mõlema testi parim tulemus on kahe ülesande peale kokku 42 õiget vastust 48st võimalikest vastustest (87,5% kõigist võimalikest vastustest). Selline tulemus oli ainult ühel tüdrukul 10. klassist, kahel neil on 41 õiget vastust (85%) – 9. ja 10. klassist. Kõige halvem tulemus on kahe ülesande peale kokku 27 õiget vastust (56%). Sellise tulemust saavutanute arv on 4, kolm neidu ja üks noormees 9. klassist. Kogu testi õigete vastuste keskmine arv on 34,5 (72%). Selle põhjal võib järeldada, et õpilastel on puudulikud kollokatsioonide teadmised isegi gümnaasiumiastmes.

Joonis 11. Mõlema testi õigete vastuste keskmine arv klasside kaupa

Saadud tulemused näitavad, et gümnaasiumiõpilased tunnevad kollokatsioone paremini kui põhikooli lõpetajad, mis tähendab, et esimene hüpotees leidis kinnitust. Antud testid uurisid eesti kollokatsioonide äratundmist, õppijad pidid otsustama, kas antud kollokatsioon on õige või vale, kuid magistritöös ei ole uuritud kollokatsioonide moodustamist ei kirjalikes töödes ega suulises kõnes. Oleks huvitav uurida vene emakeelega õppijate eesti keeles kirjutatud esseedid, kas ja kuidas nad siis kasutaksid kollokatsioone. Kahjuks siinses magistritöös ei olnud uuritud edasijõudnud ehk C1 taseme õppijaid ega selgitatud välja, kas C1 tasemel õppijatel vigaste kollokatsioonide arv suureneb või hoopis väheneb.

Magistritöös kasutasin just B. Lauferi ja T. Waldmani (2011: 650) uuringus kirjeldatud teste – Collex ja Collmatch. Laufer ja Waldman uurisid inglise keele kollokatsioonide tundmist heebrea või araabia emakeelega õppijatel erinevate meetodite abil (eelnevalt kirjeldatud testid, korpus LOCNESSi essee traditsiooniline veaanalüüs, tõlkimine, lünkülesanded). Selle uuringu tulemusena jõudsid nad järeldusele, et edasijõudnud (C1) ja kesktaseme (B2) õppijad moodustavad kirjalikes töödes palju rohkem vigaseid kollokatsioone kui algtaseme (B1) õppijad. Nende autorite arvates on selle põhjuseks edasijõudnute püüd kasutada rohkem kollokatsioone kui algtaseme õppijad, mis on nende arvates tõenäoliselt tingitud suuremast kindlustundest (Laufer, Waldman 2011: 662).

Näib, et minu uuringu tulemused on mõnes mõttes vastuolus ülalnimetatud uurimuste tulemustega. Pean tõdema, et need tulemused ei ole võrreldavad. Esiteks, käesoleva magistritöö uuringus osalejad ei moodustanud ise kollokatsioone (ei kirjutanud esseed); teiseks, õpilased viibivad eesti keelekeskkonnas, Lauferi ja Waldmani (2011) informantideks on inglise keele õppijad Iisraelis; kolmandaks, minu uuring on kitsam (ei ole uuritud C1 taseme õpilasi, ei kasutatud kirjalikku korpust).

Toetudes siinses töös läbi viidud uurimusele, võib näha, et õpilaste enamus (69%) kuulab ja kasutab eesti keelt huviringides, 90% kasutab eesti keelt poodides, kolmandikul on olemas eestikeelsed sõbrad, mis on just parema kollokatsioonide tundmise põhjusteks. See tulemus on kooskõlas A. Siyanova ja N. Schmitti (2008) uurimusega „L2 Learner Production and Processing of Collocation: A Multi-study Perspective”, kus nad võrdlesid Nottinghami Ülikooli inglise keele õppijate ja inglise emakeelega inimeste kollokatsioonide moodustamise oskust.

A. Siyanova ja N. Schmitti (2008) uurimus näitas, et teise keele keskkonnaga pikaajalisem kokkupuude põhjustab parema kollokatsioonide tunnetamise ja pädevuse. Tundub, et mida suurem on kokkupuude õpitava keele keskkonnaga, seda paremad on idiomaatilised keelepädevused (Siyanova, Schmitt 2008: 448). Siyanova ja Schmitt (2008) leidsid, et õpitava keele keskkonnas viibimine aasta või rohkem aitab õppijal muutuda veidi tundlikumaks kollokatsioonide nüansside suhtes, rõhutades, et just veidi tundlikumaks, sest teise keele kollokatsioonide omandamine on pikaajalisem protsess, emakeelekõnelejal on lapsepõlvest saadud keelevaist. Käesoleva magistritöö tulemused kinnitavad samuti neid järeldusi: eesti keeles suhtlemine väljaspool kooli mõjutab positiivselt kollokatsioonide tundmist. Näiteks, eestikeelsetes huviringides käivate õpilaste tulemused on paremad (75%) kui mõlemakeelsetes huviringides käivatel (71%), venekeelsetes huviringides käivatel on veelgi viletsam tulemus (68%). Peab aga tõdema, et 68% ei ole sugugi halb, sest soorituskooriks on siinses töös peetud 60%. See tähendab, et koolis omandatud teadmised annavad üsna hea kollokatsioonide tundmise oskuse.

Kuna käesolevas magistritöös käsitletakse leksikaalseid kollokatsioone, siis ei saa võrrelda, kas rohkem vigu tehakse leksikaalses või grammatilises valdkonnas. Kuid B. Laufer ja T. Waldman jõudsid oma uurimuses järeldusele, et kaks korda rohkem vigu tehakse kollokatsioonides, kui see on seotud leksikaalse valdkonnaga (Laufer, Waldman 2011: 651).

Siinse magistritöö autor tuli järeldusele, et vigaste kollokatsioonide põhjusteks on kas emakeele mõju või piiratud kollokatsiooni tajumine vabana, kus õppijad kasutavad sõnasõnalist tõlget. Puuduliku kollokatsioonide tundmise tõttu seisab keeleõppija silmitsi nende reprodutseerimise ja mõistmise probleemidega. Samale järeldusele jõudsid B. Laufer ja T. Waldman, kes märkasid, et umbes 50% kollokatsioonide moodustamise vigadest on tingitud emakeele mõjust, sest erinevate emakeeltega õppijad tõlkisid kollokatsioone vastavalt oma emakeelele (Laufer, Waldman 2011: 654).

Mis puudutab sõnaraamatute kasutamist testi läbiviimisel, siis toetudes järgnevatele uurimustele (Goudarzi, Raouf Moini 2012; Laufer, Waldman 2011) jõudsin järeldusele, et ei kasuta neid testi läbiviimise käigus. Nimetatud uurimuste autorid leidsid kakskeelse sõnaraamatu kasutamise olevat ebatõhusa, sest õppijad ei suutnud mõista sõnastiku kasutamise vajalikkust (vt peatükk 2.1). Tegelikult peab lastele korralikult õpetama, kuidas võib kakskeelseid sõnastikke kasutada, seletada nende seletava sõnaraamatu vajalikkust. Peab eraldi tähelepanu juhtima, et igas sõnaraamatus on olemas ka sagedamini leiduvad sõnaühendid, lausete näited.

Kokkuvõte

Kollokatsioonide uurimisele pööravad aina rohkem tähelepanu keeleteadlased, kes on juba katsetega tõestanud kollokatsioonide uurimise ja õppimise tähtsust nii emakeele kui ka võõrkeele omandamisel. Inimene kasutab oma mõtete ja tunnete väljendamiseks teatud koosesinevad sõnaühendeid, mis on igäihele arusaadavad ja vastuvõetavad. Emakeelekõneleja tunneb välismaalase kohe ära tema kõnepruugi järgi, kuigi too võiks ka grammatiliselt õigesti kõnelda. Asi on just kollokatsioonides seostes sõnade vahel. Mõned sõnad esinevad koos sagedamini kui teised (*aval dust esitama, kange kohv*), mõned sõnad ei saa esineda koos (*aval dust andma, tugev kohv*). On teada, et mida sagedamini sõnaühendid esinevad, seda paremini jäävad need meelde, teatud kontekstis tulevad sõnad kiiremini meelde. See tähendab, et paremaks kollokatsioonide omandamiseks on vaja nende kõrget esinemissagedust teatud kontekstis. Tänapäeva teise keele õppe peamiseks eesmärgiks on saavutada suhtlemispädevust. Keeleõppija ei õpi keelt mitte oma õpetaja jaoks, vaid selleks, et suhelda emakeelsete kõnelejatega.

Tuginedes erinevatele kollokatsioonide uuringutele võib öelda, et võõrkeele kollokatsioonide paremaks omandamiseks on kindlasti tarvis õppijal teada nende ekvivalentset tõlget emakeelde. Ei tohi õppijatel lasta kirjutada kirjandeid ilma ettevalmistustööd tegemata, sest kollokatsioonide seoste ebapiisava tundmise tõttu kasutavad nad sõnasõnalist tõlkimist sihtkeelde vastavalt oma emakeelele.

Käesolev magistritöö käsitleb kollokatsiooni mõistet ja definitsioone nii maailmas kui ka Eestis, nende liigitamist ning kollokatsioonide õpetamist võõrkeele omandamisel. Eesti keeleteaduses leiduvad kollokatsioonide käsitlused ei erine rahvusvahelistest, kollokatsioone on samuti liigitatud grammatilisteks (eesti keeles reksioonilisteks – *sõitma millega, läbi saama, naerma kelle üle*) ja leksikaalseteks (*kõva pea, kange kohv, kokkuleppele jõudma*), vabadeks (*akent avama, seina värvima*) ja piiratud (film jookseb kinos, küsimusi esitama, kartuleid panema). Siinses töös on käsitletud leksikaalseid kollokatsioone, erilist tähelepanu on juhitud just piiratud kollokatsioonidele. Kollokatsioonide eelistuste rikkumise tõttu tundub grammatiliselt õige lause ebaõigena, mida on äärmiselt tähtis meeles pidada kollokatsioonide õpetamisel ja õppimisel. Sellele probleemile on pühendatud hästi palju uuringuid kogu maailmas, on pakutud kõikvõimalikke lahendusi. Enne võõrkeelse teksti loomist peab õppija oskama töötada lugemistekstidega, oskama nendes ära tunda ja jälgida kollokatsioone.

Võõrkeelse teksti lugemise käigus peab õppija teadma, milliste sõnade vahel on kollokatiivsed seosed, mis on nende emakeelne võrdväärne vaste, kuid mitte mingil juhul ei tohi sõnasõnalist tõlget kasutada. Õppijaid peab eraldi õpetama kasutama sõnaraamatuid, erilist tähelepanu peab pöörama tööle sõnavara sõnastike ja seletavate sõnaraamatutega. Võiks ka koostada vastavalt õppijate keeletasemele kollokatsioonide sisaldavaid sõnastikke. Heaks näiteks on „Eesti keele põhisõnavara sõnastik”, mis on mõeldud B2 keeletaseme õppuritele. Tuleb veel kord rõhutada, et kollokatsioonide kasutamine kirjalikes tekstides või suulises kõnes parandab stiili, väljendusoskust ja muudab keele erksamaks ja ilmekamaks.

Olulise osa käesolevast magistritööst moodustab praktiline käsitlus. Selle töö eesmärgiks oli uurida Tartu vene emakeelega õpilaste eesti kollokatsioonide tundmist, milleks oli läbi viidud test-küsimustik. On uuritud 80 respondenti, kes on Tartu Puškini kooli 9. klassi ja Tartu Annelinna gümnaasiumi 10. ja 11. klassi õpilased. Küsimustiku abil on välja selgitatud õppijate eesti keele kasutamise taust väljaspool kooli, eesmärgiks uurida, kas ja millist mõju avaldas eesti keelekeskkond kollokatsioonide tundmisele. Selle uuringu tulemused olid vastavuses varasemate uuringutega, mis on näidanud, et mida suurem on kokkupuude õpitava keele keskkonnaga, seda paremad on idiomatilised keelepädevused. Eestikeelsed huviringid ja elav suhtlemine emakeelekõnelejatega parandab õppijate kollokatsioonide tundmist.

Test koosnes kahest kirjalikust ülesandest: Collmatchi (ruudustik) ja Collexi (laused) testidest. Need on saavutustestid, mis kontrollivad, kuidas õppijad oskavad omandatud teadmisi kollokatsioonidest rakendada. Et kontrollmaterjali on palju, on peetud soorituspiiriks 60%.

Analüüsides testide tulemuslikkust on autor jõudnud järeldusele, et õppijad said üsna hästi hakkama. Collmatchi testi keskmiseks soorituspiiriks on 73%, kusjuures ainult 6% testi sooritajatest ei saanud kokkulepitud soorituspiirist üle. Collexi testi õigete vastuste keskmine protsendimäär on 71%, siin on läbikukkunuid 17,5%.

Analüüsitud materjali põhjal on tehtud järeldusi, et gümnaasiumiõpilased tunnevad kollokatsioonide paremini kui põhikooli lõpetajad. Kuna neidude ja noormeeste tulemused erinevad vähe, ei leidnud teine hüpotees kinnitust. Pikaajalisem kokkupuude eesti keelekeskkonnaga mõjutab positiivselt kollokatsioonide tundmist, seega kolmas hüpotees leidis kinnitust.

Loodetavasti võimaldavad suuremad uurimused tulevikus saada üldistuskõlblikumat materjali. Järgnevatesse uurimustesse võiks kaasata ka C1 taseme õppijaid, näiteks üliõpilasi, samuti võiks uurida õppijate kirjalikke tekste, et vaadelda, milliseid kollokatsioonide nad ise eesti keelt produtseerides kasutaksid, mis vead esineksid. Kokkuvõtteks võib öelda, et selline uuring annab huvitavaid tulemusi nii kollokatsiooni mõiste kui ka eesti keele kollokatsioonide omandamise kohta üldiselt.

Kasutatud kirjandus

Cowie, Anthony Paul, Peeter Howarth 1996. Phraseological competence and written proficiency. – Language and education No 11. Eds. G. M. Blue, R. Mitchell. Clevedon: Multilingual Matters, 80–93.

<http://books.google.ee/books?id=YmxTmWIHn0C&pg=PA80&dq=Cowie,+Howarth,+Peeter+1996.+Phraseological+competence+and+written+proficiency.&hl=ru&sa=X&ei=HY90U9CeIqfR4QSIu4C4Dg&ved=0CC8Q6AEwAA#v=onepage&q=Cowie%2C%20Howarth%2C>.

Vaadatud 13.04.2014.

Danilevičienė, Lina, Roma Vazonienė 2012. Different approaches to the concept of collocation in English: why learn collocations? – Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas Nr 4 (87). Kaunas: Socialniai mokslai, 20–26.

<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=21&sid=48ea9617-c097-4eaf-a4bd-03b35002960d%40sessionmgr110&hid=109>. Vaadatud 10.04.2013.

EKPS = Jürviste, Madis, Kristina Koppel, Maria Tuulik 2014. Eesti keele põhisõnavara sõnastik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

EKSS = Eesti keele seletussõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>. Vaadatud 15.05.2015.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2009. Eesti keele käsiraamat. Teine täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Eslon, Pille, Helena Metslang 2007. Õppijakeel ja eesti vahekeele korpus. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 3, 99–116.

Eslon jt = Eslon, Pille, Katre Õim, Annekatrin Kaivapalu, Reili Argus, Erika Matsak 2010. Kuidas uurida esimese ja teise keele omandamist? – Lähivõrdlusi. Lähivertailuja 20, 11–48.
<http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/issue/view/LV20>. Vaadatud 20.02.2014.

Goudarzi, Zahra, M. Raouf Moini 2012. The Effect of Input Enhancement of Collocations in Reading on Collocation Learning and Retention of EFL Learners. – International Education Studies 5, 3, 247–258.

<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/17532/11666>. Vaadatud 10.04.2013.

- Gümnaasiumi RÕK 2011.** <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011008>. Vaadatud 27.05.2014.
- Gyllstad, Henrik 2005.** Words that go together well: developing test formats for measuring learner knowledge of English collocations; <http://www.lunduniversity.lu.se/lup/publication/531577>. Vaadatud 16.05.2014.
- Hausenberg jt = Hausenberg, Anu-Reet, Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk 2003.** Keeleoskuse mõõtmine. Käsiraamat. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Heinsoo, Heinike 2010.** Adjektiivide tajumine ja õpetamine. Lähivõrdlusi. Lähivertailuja 19, 120–136.
- Hohlova = Хохлова, Мария 2011.** Исследование лексико-семантической сочетаемости в русском языке с помощью статистических методов. Санкт-Петербург.
- Jaanits, Kadri 2004.** Leksikaalsetest kollokatsioonidest soome ja eesti keeles. Magistritöö, TÜ läänemeresoome keelte õppetool.
- Jagunova = Ягунова, Елена, Лидия Пивоварова 2011.** От коллокаций к конструкциям. Русский язык: конструкционные и лексико-семантические подходы. Гл. ред. С. С. Сай. Санкт-Петербург: ACTA LINGUISTICA PETROPOLITANA.
- James, Carl 1998.** Errors in Language Learning and Use. Exploring error analysis. Applied Linguistics and Language Study. London and New-York: Longman.
- Kaalep, Heiki Jaan, Kadri Muischnek 2002.** Eesti kirjakeele sagedussõnastik. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Laufer, Batia, Tina Waldman 2011.** Verb-Noun Collocations in Second Language Writing: A Corpus Analysis of Learners' English. – Language Learning 61, 2, 647–672.
<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=25&sid=48ea9617-c097-4eaf-a4bd-03b35002960d%40sessionmgr110&hid=104> Vaadatud 10.04.2013.
- Metslang jt = Metslang, Helle, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare 2003.** Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Muischnek, Kadri 2006.** Verbi ja noomeni püsiühendid eesti keeles. (= Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 17.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pajusalu, Renate 2004.** Keeleõppija tähendusviga ja selle hindamine. – Toimiv keel II. Toim. Maria-Maren Sepper, Jane Lepasaar. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 218–235.
- Pajusalu, Renate 2009.** Sõna ja tähendus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Piits, Liisi 2015.** Sagedamate inimest tähistavate sõnade kollokatsioonid eesti keeles. (=Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 23). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Saarso, Kristi 2000.** Sõnavara õpetamine. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.

- Siirak, Aino 2006.** Eesti keele õpik vene õppekeeleaga kooli VIII klassile. 3., ümbertöötatud trükk. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Siirak, Aino 2009.** Eesti keele õpik vene õppekeeleaga kooli 9. klassile. 2., ümbertöötatud trükk. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Siyanova, Anna, Norbert Schmitt 2008.** L2 Learner Production and Processing of Collocation: A Multi-study Perspective. – The Canadian Modern Language Review/La Revue canadienne des langues vivantes 64, 3, 429–458.
<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=21&sid=48ea9617-c097-4eaf-a4bd-03b35002960d%40sessionmgr110&hid=2>. Vaadatud 10.04.2013.
- TSRJ = ТСРЯ = Толковый словарь русского языка.** <http://www.vedu.ru/expdic/> Vaadatud 15.05.2015.

Kaudviited

- Carter, Ronald 1998.** Vocabulary. Applied Linguistic Perspectives. 2nd ed. New York: Routledge.
- Firth, John Rupert 1957.** The Technique of Semantics. Papers in Linguistics 1934–1951. London: Oxford University Press.
- Halliday, Michael Alexander Kirkwood 1966.** Lexis as a linguistic level. In C. E. Bazell, J. C. Catford, M. A. K. Halliday, R. H. Robins (Eds.), In Memory of J. R. Firth. London: Longman, 148–162.
- Sinclair, John McHardy 1996.** The Empty Lexicon. International Journal of Corpus Linguistics 1, 1, 99–119.
- Tönshoff, Wolfgang 1995.** Ausgewählte Forschungsergebnisse und Denkanstöße für die Unterrichtspraxis. – Fremdsprache Deutsch (Zeitschrift für Praxis des Deutschunterrichts). Sondernummer 1995: Fremdsprachlertheorie, 4–15.

Summary

The use of Estonian collocations by Russian-speaking learners

Linguists, who have already proven with tests the importance of researching and learning of collocations in both native and foreign language acquisition, pay more and more attention on researching of collocations. In order to express his thoughts and feelings, man uses certain concurring phrases that are understandable and acceptable by everyone. Native speaker immediately recognizes a foreigner by his verbiage, although he could speak grammatically correctly. It is just because of collocational connections between words. Some of the words occur together more frequently than others (*aval dust esitama, kange kohv*), some of the words cannot concur together (*aval dust andma, tugev kohv*). It is known that the more frequently word compounds occur, the better they will be remembered, in the certain context words come to mind more quickly. This means that for better acquisition of collocations their high incidence in a particular context is needed. Nowadays the main goal of learning second language is to achieve communicative competence. Language learner does not learn the language for his teacher, but in order to communicate with the native speakers.

Relying on various studies of collocations, we can say that for better acquisition of foreign collocations the learner definitely needs to know the equivalent translation of collocations in his native language. The students should not be allowed to write essays without any preparatory work done because due to insufficient knowledge of the relations between collocations they use word-to-word translation into the target language according to their mother tongue.

This master's thesis disserts the concept and definitions of collocation in the world as well as in Estonia, their classification and teaching collocations in foreign language acquisition. Collocation interpretations found in Estonian linguistics do not differ from the international ones, collocation are also classified into grammatical (in Estonian rectional - *sõitma millega, läbi saama, naerma kelle üle*) and lexical (*kõva pea, kange kohv, kokkuleppele jõudma*), free (*akent avama, seina värvima*) and fixed (*film jookseb kinos, küsimusi esitama, kartuleid panema*). This work handles the lexical collocations, special attention has been turned to fixed collocations. Due to violation of collocation preferences a grammatically correct sentence seems incorrect, which

is extremely important to remember when teaching and learning collocations. Many studies all over the world are devoted to this problem, all sorts of solutions have been offered. Prior to the creation of foreign-language texts learner must be able to work with reading texts, be able to recognize and track collocation. When reading a text in a foreign language student must know what words are collocationally related, what is their equivalent in the mother tongue, but there cannot be used a word-to-word translation. The learners must be taught to use dictionaries, special attention should be paid to the work with vocabulary dictionaries and explanatory dictionaries. We could also compile dictionaries containing collocations according to learners' language level. A good example is the "Estonian language dictionary of basic vocabulary" which is designed for the B2 level language learners. It is necessary to stress once again that the use of collocations in written texts or oral speech improves the style, the ability to express oneself and makes the language more vivid and expressive.

A significant part of this master's work is the practical approach. The aim of this work was to study the knowledge of collocations of Tartu Russian-speaking students, for which there was conducted a test-quiz. 80 respondents were examined, who are the students of 9th grade of Tartu Pushkin School and 10th and 11th grade of Tartu Annelinna High school. The questionnaire has identified the background of the use of the Estonian language outside school, the aim is to investigate whether and what kind of impact has had the Estonian language environment on the acquaintance of collocations. The results of this study were consistent with previous studies that have shown that the greater is the contact with the learned language environment, the better is the idiomatic language competence. Estonian hobby clubs and live communication with native speakers improves learners' knowledge of collocations.

The test consisted of two writing assignments: Collmatch (grid) and Collex (phrases) tests. These are achievement tests that check how the students can apply the acquired knowledge of collocations. As there was a big amount of the material, the performance limit has been 60%.

Analyzing the performance of the tests, the author concludes that the students managed quite well. The average performance limit of the Collmatch test is 73%, while only 6% of the test performers could not get over the agreed limit. The average percentage of correct answers in Collex test is 71%, with 17,5% of failures.

On the base of the analyzed material it is concluded that high school students know collocation better than primary school graduates. As the results of girls and boys vary a little, the second hypothesis was not confirmed. Prolonged exposure to the Estonian language environment has a positive impact on the knowledge of collocations, so the third hypothesis was confirmed.

Hopefully, broader studies in future will allow to get more generalized material. Subsequent surveys could also involve C1 level learners, for example, university students, students' written texts could be explored in order to see what kind of collocations they use while producing Estonian language themselves and what errors would occur. In conclusion, it could be said that this study provides interesting results about the concept of collocation as well as about the acquisition of collocations in Estonian language in general.

LISA 1. Küsimustik-test

Этот опросник будет использован в магистерской работе. Все данные анонимны. Прошу ответить на следующие вопросы.

Девушка / Юноша

Класс .....

Какой детский сад посещал:

Русскоязычный с изучением эстонского языка

Эстоноязычный

Погружение

Другой .....

На каком языке посещаешь/посещал спортивные секции или кружки по интересам:

На русском языке

На эстонском языке

Используется оба языка

Как долго ты ходишь на эти тренировки или в эти кружки:

..... лет ..... раз в неделю

Где ещё ты используешь эстонский язык:

Во дворе

С родственниками

С друзьями

В магазине

Другое место .....

ÜLESANDED:

Märkige tabelisse, milliseid nimisõnu võib kombineerida milliste tegusõnadega. Kui nimisõna ja tegusõna saab koos kasutada, kirjutage tabelisse JAH, kui neid ei saa koos kasutada, kirjutage tabelisse EI.

Nimisõna	naine	aeg	sõna	keel	pea	asi
Tegusõna						
võtma <i>Mida võib võtta?</i>						
kaotama <i>Mida võib kaotada?</i>						
oskama <i>Mida võib osata?</i>						

Valige lausesse sobiv sõna. Tõmmake õigele variandile joon alla.

Näide: Mu kohver on (kerge / lihtne), jaksan seda ise kanda.

1. Kevadel (**pane** / **istutab**) vanaema kartuleid.
2. See on küll (**kõrge** / **pikk**) inimene.
3. Lugesin selle (**paksu** / **täidlase**) raamatu ühe õhtuga läbi.
4. Kui sa hakkad trennis käima, küll asi (**läheb** / **käib**) paremaks.
5. (**Esitasin** / **Andsin**) politseile varguse kohta avalduse.
6. Koolilaps (**oskab** / **teab**) hästi eesti keelt.
7. Poiss on (**kõva** / **tugeva**) peaga, tal ei lähe matemaatika hästi.
8. Jahimehel on (**terav** / **kõrge**) kuulmine.
9. Kahju küll, aga minu sõber (**jäi** / **sai**) haigeks.
10. Enne harjutuse tegemist (**toob** / **annab**) õpetaja näite.
11. Suvel lähen metsa marju (**koguma** / **korjama**).
12. Mis ametit (**peab** / **omab**) sinu isa?
13. Minu isale meeldib (**tugev** / **kange**) kohv.
14. Iga aastaga hinnad (**kasvavad** / **tõusevad**).
15. Lauri tunneb (**suurt** / **kõrget**) huvi arvutite vastu.
16. Õpilased (**esitavad** / **annavad**) õpetajale küsimusi.
17. Kinos (**jookseb** / **läheb**) uus põnev film.
18. Konkurents oli (**tihe** / **kitsas**), kuid parim kandidaat siiski võitis.
19. Meie suhted naabritega on (**keerulised** / **rasked**).
20. Väljas on (**kõva** / **terav**) pakane, ei maksa õue minna.
21. Pidu oli (**lõbus** / **rõõmus**), naersime palju.
22. Prügi (**arv** / **hulk**) suureneb iga aastaga ja tulevikus võib kogu maailm saada üheks suureks prügimäeks.
23. (**Liigutasin** / **Segasin**) suppi lusikaga, et see kiiremini jahtuks.
24. Meie kooli õpilased (**saavad** / **võtavad**) alati spordivõistlustel häid kohti.
25. Piim (**läheb** / **tuleb**) hapuks, kui see soojas toas seisab.
26. Poiss andis teistele (**paha** / **halba**) eeskuju.
27. (**Jõudsime** / **Tulime**) lõpuks kokkuleppele, et järgmisel nädalal korraldame ühise suure sünnipäevapeo.
28. Siimul ei õnnestunud ei eksamile pääseda ega arvestust (**sooritada** / **ära teha**).
29. Raamatu lõpus peaks lugeja (**tulema** / **jõudma**) järeldusele, et peategelane on siiski süüdi.
30. Loodan, et juulikuus on (**kuumad** / **tulised**) ilmad ja saan korralikult päevitada.

Täna vastamast!

LISA 2. COLLMATCHi testi üldtulemused

N ^o	SÕNAÜHENDID	KOKKU	ÕIGED	%
1	Naist võtma	77	30	39
2	Aega võtma	78	46	59
3	Sõna võtma	77	34	44
4	<i>Keelt võtma</i>	77	68	88
5	<i>Pead võtma</i>	78	58	74
6	Asja võtma	79	77	97
7	Kaotama naist	78	60	77
8	Kaotama aega	78	69	88
9	<i>Kaotama sõna</i>	77	57	74
10	<i>Kaotama keelt</i>	78	65	83
11	Kaotama pead	77	55	71
12	Kaotama asja	78	73	94
13	<i>Oskama naist</i>	78	69	88
14	<i>Oskama aega</i>	78	76	97
15	Oskama sõna	78	32	41
16	Oskama keelt	79	76	96
17	<i>Oskama pead</i>	78	74	95
18	Oskama asja	78	18	23

LISA 3. Collex testi üldtulemused

Nº	KOLLOKATSIOONID	KOKKU	ÕIGE	%
1	Kartuleid panema	79	8	10
2	Pikk inimene	80	59	74
3	Paks raamat	80	76	95
4	Paremaks minema	79	65	82
5	Avalduse esitama	79	39	49
6	Keelt oskama	80	52	65
7	Kõva pea	80	46	57,5
8	Terav kuulmine	80	64	80
9	Haigeks jääma	80	69	86
10	Näite tooma	80	56	70
11	Marju korjama	79	78	99
12	Ametit pidama	80	17	21
13	Kange kohv	80	61	76
14	Hinnad kasvavad / tõusevad	80	45/35	100
15	Suurt huvi tundma	80	69	86
16	Küsimusi esitama	80	71	89
17	Film jookseb kinos	79	17	22
18	Tihe konkurents	79	57	72
19	Keerulised suhted	78	51	65
20	Kõva pakane	78	50	64
21	Lõbus pidu	80	62	77,5
22	Prügi hulk	80	48	60
23	Suppi liigutama / segama	80	17/63	100
24	Häid kohti saama	80	49	61
25	Hapuks minema	80	60	75
26	Halb eeskuju	80	66	82,5
27	Kokkuleppele jõudma	80	49	61
28	Arvestust sooritama/ ära tegema	80	43/37	100
29	Järeldusele jõudma	80	53	66
30	Kuum ilm	79	69	87

LISA 4. Individuaalsed testide tulemused

Lisa 4.1. 9. klass

9. KLASS								
№	NEIUD				NOORMEHED			
	COLLMATCH		Collex		COLLMATCH		Collex	
1	13	72%	18	60%	11	61%	23	77%
2	11	61%	19	63%	11	61%	17	57%
3	12	67%	15	50%	11	61%	16	53%
4	12	67%	17	57%	11	61%	22	73%
5	12	67%	16	53%	0	0%	19	63%
6	17	94%	20	67%	13	72%	19	63%
7	13	72%	25	83%	13	72%	20	67%
8	10	56%	18	60%	13	72%	19	63%
9	11	61%	24	80%	8	44%	20	67%
10	10	56%	20	67%	12	67%	22	73%
11	13	72%	14	47%	8	44%	20	67%
12	15	83%	26	87%	13	72%	21	70%
13	13	72%	16	53%	12	67%	18	60%
14	15	83%	17	57%	14	78%	21	70%
15	12	67%	22	73%	11	61%	20	67%
16	12	67%	18	60%				
17	14	78%	13	43%				
*E	12,7	71%	18,7	62%	11,5	64%	19,8	66%

*E – aritmeetiline keskmine

Lisa 4.2. 10. klass

10. KLASS								
Nº	NEIUD				NOORMEHED			
	COLLMATCH		Collex		COLLMATCH		Collex	
1	14	78%	24	80%	15	83%	26	87%
2	12	67%	28	93%	16	89%	16	53%
3	12	67%	20	67%	14	78%	25	83%
4	14	78%	26	87%	14	78%	22	73%
5	14	78%	25	83%	16	89%	23	77%
6	14	78%	24	80%	15	83%	17	57%
7	13	72%	25	83%	15	83%	20	67%
8	13	72%	27	90%	14	78%	23	77%
9	13	72%	26	87%	13	72%	17	57%
10	14	78%	23	77%	13	72%	26	87%
11	15	83%	23	77%				
12	11	61%	23	77%				
13	12	67%	28	93%				
14	15	83%	27	90%				
15	15	83%	26	87%				
*E	13,4	74%	25	83%	14,5	81%	21,5	72%

*E – aritmeetiline keskmine

Lisa 4.2. 11. klass

11. KLASS								
Nº	NEIUD				NOORMEHED			
	COLLMATCH		Collex		COLLMATCH		Collex	
1	4	22%	20	67%	16	89%	21	70%
2	14	78%	22	73%	13	72%	23	77%
3	13	72%	20	67%	14	78%	24	80%
4	13	72%	21	70%	13	72%	23	77%
5	16	89%	21	70%	12	67%	23	77%
6	14	78%	27	90%	16	89%	21	70%
7	12	67%	23	77%	14	78%	17	57%
8	14	78%	24	80%	16	89%	24	80%
9	12	67%	19	63%	14	78%	20	67%
10	15	83%	19	63%	15	83%	16	53%
11					14	78%	21	70%
12					16	89%	23	77%
13					14	78%	21	70%
*E	12,7	71%	21,6	72%	14,4	80%	21,3	71%

*E – aritmeetiline keskmine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Veronika Timofejeva
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: 24.07.2014).

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Eesti keele kollokatsioonid vene õpilaste kasutuses,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Raili Pool,
(*juhendaja nimi*)

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.05.2015 (*kuupäev*)